

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1941.

Första kammaren.

Nr 22.

Torsdagen den 3 april.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Herr statsrådet *Bergquist* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 186, angående inrättande av en statlig lånefond för byggande av skogsvägar (skogsväglånefonden);
nr 187, angående ytterligare anslagsmedel för nytt utsjölodningsfartyg m. m.; och
nr 188, angående bidrag till avlöning av mejerikonsulenter m. m.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag före kl. 2 e. m. utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7.30 på aftonen.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 31 maj 1940 (nr 473) om förbud i vissa fall mot beviljande av kvarstad eller skingringsförbud;

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.;

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prästs avlöning under tjänstledighet i vissa fall m. m.;

nr 153, i anledning av väckta motioner om ändring i 39 a § lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar; samt

nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändringar i lagen den 4 oktober 1940 (nr 851) med vissa bestämmelser om livförsäkring m. m. vid krig.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 155, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av vattenlagen m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 12 april 1940 (nr 199) om skyldighet att avverka ved till avsalu.

Föredrogs den av herr *Karlsson, Oscar Gottfrid*, väckta motionen, nr 203, om ändring av § 24 i ordningsstadgan för riksdagens första kammare.

I denna motion hade hemställts, att första kammaren måtte besluta, att § 24 i kammarens ordningsstadga skulle erhålla den ändrade lydelse, som i motionen angivits.

*Ang. viss
ändring i
kammarens
ordnings-
stadga.*

Ang. viss ändring i kammarens ordningsstadga. (Forts.)

Herr **Karlsson, Oscar Gottfrid**: Herr talman! Då föreliggande motion rör kammaren enskilt, kan den enligt § 55 riksdagsordningen avgöras utan remiss till utskott.

Den ifrågasatta ändringen i första kammarens ordningsstadga är föranledd av de nya bestämmelserna om ersättning för riksdagsmannaupdragets fullgörande. Ändringen går ut på att mom. 4 av § 24 i ordningsstadgan skulle upphävas och att i stället skulle genom ett tillägg till mom. 3 av samma paragraf föreskrivas, att den å kammarens kansli förda förteckningen över de kammarens ledamöter, som åtnjuta ledighet eller hava behörigen styrkt laga förfall, skall tillhandahållas riksgäldskontoret i samband med utbetalningen av arvode och annan ersättning, varom förmåles i stadgan om ersättning för riksdagsmannaupdragets fullgörande.

Motsvarande ändring har redan vidtagits i andra kammarens ordningsstadga. Någon utskottsbehandling av den föreliggande motionen synes icke vara erforderlig. Jag anhåller därför att nu få yrka bifall till motionen.

Efter härmed slutad överläggning bifölls ifrågavarande motion.

*Lagförslag
ang. skyldig-
het att verk-
ställa odling
av sockerbeter.*

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående skyldighet att i vissa fall verkställa odling av sockerbeter jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 31 mars 1941 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 184, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag angående skyldighet att i vissa fall verkställa odling av sockerbeter.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 200 av herr *Grünebo* m. fl. samt II: 269 av herr *Svensson* i Grönvik m. fl., vari hemställt, att riksdagen ville avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 184 samt i skrivelse till regeringen förorda en överenskommelse med betodlarnas organisationer om sockerbetsodling på grundval av ett pris av kr. 4:30 per 100 kg 16-procentiga betor.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

A) att riksdagen i anledning av förevarande proposition måtte, med förklaring att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i Kungl. Maj:ts förslag, för sin del antaga under punkten infört förslag till lag angående skyldighet att i vissa fall verkställa odling av sockerbeter;

B) att motionerna I: 200 och II: 269 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits:

1) av herrar *Tjällgren* och *Gustafson* i Vimmerby, vilka ansett, att utskottets motivering bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen måtte avslå förevarande proposition;

B. att motionerna I: 200 och II: 269 måtte anses besvarade med vad reservationerna förut anfört och hemställt;

2) av herrar *Mannerskantz, von Stockenström, Bondeson* och *Liedberg*, vilka ansett, att utskottet icke bort fatta beslut, innan meddelande ingått om resultatet av pågående förnyade överläggningar inom betodlareorganisationen.

Lagförslag ang. skyldighet att verkställa odling av sockerbetor. (Forts.)

Herr Tjällgren: Herr talman! Då jag varit med om detta ärendes behandling i utskottet och därtill kommer, att jag i utskottsutlåtandet står antecknad som reservant, skall jag be att få säga några ord. Jag vill förutskicka, att då jag har mig bekant, att en av motionärerna från det parti jag tillhör här i kammaren kommer att mera ingående utveckla vårt partis allmänna inställning till föreliggande lagförslag, kommer jag att fatta mig mycket kort.

Det är ju helt naturligt, att då jag själv icke är betodlare eller har någon personlig erfarenhet av betodling, är jag icke kompetent att bedöma frågan, huruvida det av regeringen erbjudna priset för odling av sockerbetor är lämpligt avvägt eller icke. Lika litet kan jag yttra mig om det av betodlarna begärda priset för odlingen i fråga.

De skäl, som för mig och min kamrat i utskottet varit avgörande vid ställningstagandet till denna fråga, äro i huvudsak följande.

Det är uppenbart, att det varit regeringens skyldighet att vidtaga erforderliga åtgärder för att trygga folkförsörjningen jämväl vad beträffar landets behov av socker. Av propositionen framgår, att olika vägar härför prövats. Departementschefen säger bl. a. i propositionen, att man kan tänka sig, att staten själv med stöd av förfoganderättslagen toge i sin hand de för betodlingen erforderliga arealerna och därefter ombesörjde odlingen. Han anser sig emellertid kunna konstatera, att en sådan utväg innefattade så stora olägenheter och svårigheter, att den inte lämpligen kunde användas. I stället förordas en särskild lagstiftning på området. Såsom skäl härför uttalar vederbörande departementschef i propositionen följande, som jag skall taga mig friheten, herr talman, att citera: »En utväg för lösande av frågan torde under sådana förhållanden vara att brukare av fastighet, varå under år 1940 odlats sockerbetor, förpliktas vid lämplig påföljd att under innevarande år verkställa dylik odling. Enligt min uppfattning synes detta vara en framkomlig väg, därvid jag förutsätter, att statsmakterna vidtaga åtgärder för anskaffande av för odlingarna erforderlig arbetskraft. Jag förordar därför, att åtgärder vidtagas för att få till stånd en lagstiftning i nyssnämnt syfte. — — — Enligt de stadgar som gälla för betodlarföreningen är betodlare, som tillhör föreningen, pliktig att ställa sig dennas föreskrifter rörande odling och försäljning av sockerbetor till efterrättelse. Uppenbarligen måste en dylik förpliktelses giltighet upphöra i och med den nu ifrågasatta lagstiftningen. Ett stadgande härom synes böra intagas i lagen.» Vidare säges det i propositionen: »För erhållande av en tillräckligt effektiv reaktion mot den som icke fullgör odling som åligger honom enligt den sålunda förordade lagstiftningen torde böra stipuleras normerade böter. Straffskalan torde böra bestämmas till böter från och med 50 till och med 400 kronor för varje hektar, som icke odlats. Underlåter någon att leverera sockerbetor till anvisad köpare, torde han böra straffas med dagsböter. Det kunde ifrågasättas att därjämte stadga att staten på vederbörande odlares bekostnad låte verkställa den försummade odlingen. Då det emellertid torde innebära stora svårigheter för staten att genomföra dylika odlingar, synes denna påföljd icke böra upptagas i lagstiftningen. Det bör dock icke vara uteslutet, att staten vid fall av tredska med stöd av gällande förfogandelagstiftning vidtager erforderliga åtgärder.»

Enligt min mening synes den föreslagna lagstiftningen vara ägnad att väcka de allvarligaste principiella betänkligheter. De föreslagna straffbestämmelserna synas även vara av den innebörd, att de måste komma att väcka förstämning bland landets jordbrukare. Den stora betydelse jordbrukarnas ekonomiska föräring rörelse har och kanske än mera kommer att få i framtiden för jordbruksnäringsningen och dess utövare är enligt min mening självklar och torde icke behöva närmare motiveras. Hur ofta har det inte här i riksdagen vid behandlingen av frågor rörande statligt stöd till jordbruket framhållits, att det inte är på

Lagförslag ang. skyldighet att verkställa odling av sockerbeter. (Forts.)
den vägen hjälp skall beredas jordbrukarna för deras näring, utan sådan skola de kunna åstadkomma själva med stöd av sina ekonomiska organisationer. Man har därvid ofta hänvisat till hur arbetarna fått slå sig fram genom sina organisationer.

Jag har egentligen ingen invändning att göra mot det nyssnämnda resonemanget, men jag måste säga: vad tjänar det till med ekonomiska organisationer, om statsmakterna på sätt här ifrågasatts på lagstiftningens väg ingripa mot desamma? Det vore naturligtvis frestande att något beröra de konsekvenser av skilda slag, som denna lag kan komma att medföra, men jag avstår därifrån för tillfället. En sak skulle jag dock vilja beröra, och det är frågan, huruvida regeringen är beredd att genomföra motsvarande lagstiftning mot även andra grupper i samhället än jordbrukarna, när så kan anses påkallat. Jag skulle vara tacksam, därest svar härpå kunde lämnas från regeringsbanken.

Jag vill såsom ytterligare bevis på de betänkligheter man kan hysa mot denna lag citera några rader ur motionen 200 i denna kammare. Det säges där bl. a.: »I nuvarande kritiska läge för folkförsörjningen kunna dylika tvångsåtgärder, varigenom ej blott såsom fallet varit när det gällt bränsleförsörjningen jordägarens egendom tages i anspråk, utan även jordägaren själv erhåller odlingsålägganden under stränga straffhot, vara ägnade att väcka en irritation och ett missnöje, som kan återverka på andra områden. Det torde även vara anledning att ifrågasätta vilka möjligheter som föreligga för att staten skall kunna bereda garantier för anskaffande i tillräcklig omfattning av kunnig arbetskraft till kostnader som med hänsyn till den ifrågasatta statliga prissättningen kunna anses skäligen.»

Det har ju sagts såsom försvar för föreliggande lagförslag, att förhållandena äro desamma beträffande den lag, som föreskriver, att skogsägarna skola avverka ved till en viss myckenhet, vilken bestämmes av kristidsstyrelsen. Då vill jag invända, att det dock är en viss skillnad mellan det föreliggande lagförslaget och den lag jag nyss nämnde, ty såvitt jag är riktigt underrättad tar staten, därest en skogsägare vägrar att avverka, själv hand om avverkningen. Så är inte fallet här.

Inom utskottet ha min medreservant och jag därför ansett, att prövningen av en tvångslagstiftning av det slag, varom här är fråga, bort upptagas från principiella och mera omfattande utgångspunkter. Något gehör för denna mening ha vi dock tyvärr inte kunnat vinna.

Vi hade i det längsta trott, att det skulle komma till stånd en uppgörelse mellan å ena sidan regeringen, å andra sidan betodlarna. Nu lär detta i alla fall ha strandat. Jag är enligt ett telefonsamtal, som jag nyss hade, innan jag gick in här i kammaren, bemyndigad meddela — och det torde efter vad jag förstår redan vara ganska allmänt känt här i kammaren — att vid stämman, som betodlarföreningen haft i Malmö i dag, har tanken på en godvillig uppgörelse strandat, i det stämman med 128 röster mot 89 förklarar sig icke vilja gå med på ett pris för odling av sockerbeter på 4.20. Jag frågade särskilt vederbörande, om jag hade rättighet att meddela det här i kammaren, och svaret därpå var ja.

Herr talman! Jag skall inte uppta tiden längre, utan jag vill bara meddela, att då vi således icke varit beredda att biträda det föreliggande lagförslaget, ha vi inom utskottet ansett oss böra hemställa om bifall till motionerna nr 200 i första och 269 i andra kammaren, dock endast beträffande första punkten i nämnda motioners kläm, vilken går ut på att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 184. Detta yrkande sammanfaller med yrkandet i den av mig och herr Gustafson i Vimmerby avgivna reservationen vid utskottets utlåtande. Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Lagförslag ang. skyldighet att verkställa odling av sockerbetor. (Forts.)

Hans excellens herr statsministern **Hansson:** Herr talman! I likhet med den föregående talaren skall jag inte ingå på någon diskussion om själva de priser, som man här rör sig med. Regeringen har byggt sitt ståndpunktstagande på kalkyler, uppgjorda av sakkunniga, och vi ha den meningen, att det pris, som erbjudits betodlarna, inte bara är ett skäligt utan också ett mycket gott pris. När regeringen tagit ställning här, har den emellertid inte kunnat renodla frågan om vad man skall betala sockerbetsodlarna från frågan om den allmänna prispolitiken. Regeringen har under dessa hårda år försökt att hålla tillbaka en ödesdiger prisutveckling, och den har utgått ifrån att om detta skall vara möjligt, måste olika grupper inom samhället ålägga sig moderation i sina anspråk. Detta gäller såväl producenterna som arbetstagarna. Vi ha inte blott utgått från att man skulle visa moderation utan också hoppats, att samhällssolidariteten skulle vara tillräcklig för att olika grupper skulle åtaga sig den del av tidens börda, som måste bäras.

Det har också på sina håll kunnat konstateras, att en sådan regeringsuppfattning funnit gensvar. Jag vill i detta sammanhang erinra om att när regeringen framlade förslag till reglering av kristillägget för statstjänarna, utgick regeringen icke från att dessa skulle erhålla full kompensation för prisstegringarna utan endast få en del av dessa kompenserad. Det var möjligt att med statstjänarnas organisationer träffa en uppgörelse, som faktiskt innebar, att man åtog sig att med hänsyn till tidens krav inför sina kommittenter förorda en lösning, som innebär en nedsättning av realinkomsten. Det förslag, som regeringen sedan förelade den urtima riksdagen, blev i viss mån bestämmande för den stora uppgörelsen på den enskilda arbetsmarknaden, och det ramavtal, som där ingicks, innebär också, att de stora arbetargrupperna i vårt land acceptera regeringens utgångspunkt om skyldigheten för folkgrupperna att ta sin del av tidens bördor.

Det säger sig självt, att när stora grupper i samhället visa denna samhällssolidaritet, vilja de inte finna sig i att andra grupper brista i solidaritet. Vi skola observera, att trots alla våra ansträngningar har det inte varit möjligt att så hålla tillbaka prisutvecklingen, att icke mycket stora lager av vårt folk i detta ögonblick synnerligen hårt känna krisens tryck.

Med en sådan utgångspunkt är det alldeles givet, att regeringen icke kan finna sig tillfreds, om den får det intrycket, att en starkt organiserad grupp använder sin organisation och den betydande ställning den har som producent till att framdriva anspråk, som långt ifrån att ta hänsyn till kravet på moderation och ännu mindre till kravet på uppoffring te sig såsom i denna situation oacceptabla. Det är i det läget, som regeringen har ansett sig böra tillgripa den ytterlighetsåtgärd, som ligger i avlämnandet av propositionen om odlings-skyldighet, som nu har tillstyrkts av utskottet.

I detta sammanhang kan jag omedelbart besvara den fråga, som den förste talaren här framställde rörande regeringens beredvillighet att genomföra en motsvarande lagstiftning även för andra grupper. Jag delar fullkomligt talarens uppfattning, att det ur organisationernas synpunkt är en mycket betydande sak, som det här är fråga om, och jag kan förstå hans fråga, vad det tjänar till att bygga upp starka organisationer, om statsmakterna så att säga med ett penndrag kunna försätta dessa ur funktion. Men man bör observera, att organisationerna icke äro till för sin egen skull. De äga samhällelig betydelse och måste förstå att inordna sig under allmänintresset. Jag har inte svårt att göra det erkännandet, att jordbrukarnas ekonomiska organisationer ha varit av stor betydelse, inte minst under de allra senaste åren. Men jag kan inte draga den slutsatsen, som den förre talaren tycktes göra, att eftersom organisationerna äro av samhällelig betydelse, skola de också få förfara som de vilja. Det är

Lagförslag ang. skyldighet att verkställa odling av sockerbetor. (Forts.)
klart, att i det ögonblick en det må vara aldrig så stark organisation sätter sig i ett sådant läge, att den kommer i konflikt med ett viktigt samhällsintresse, då är det inte samhällsintresset, som skall vika, utan då får organisationen vika. Om inte organisationerna och deras ledningar inse detta, måste statsmakterna använda de maktmedel, som stå till förfogande.

Genom denna förklaring har jag också besvarat den fråga, som ställdes. Det är alldeles uppenbart, att om någon annan organisation försätter oss i samma läge som betodlarnas organisation här har gjort, så är regeringen beredd att vid varje tillfälle hävda det allmänna intresset mot det enskilda och mot organisationerna. Vi ha haft detta till utgångspunkt vid hela den beredskapslagstiftning, som kommit till under de senaste åren. När regeringen har fått fullmakter enligt förfoganderättslagen, maximiprislagen, lagen om arbetsplikt, så ha ju statsmakterna därmed också fastslagit, att i lägen, där det blir nödvändigt, måste man ingripa för att betvinga försök, som icke äro förenliga med samhällsintresset. Dessa fullmaktslagar ha naturligtvis inte tillkommit i någon lust att tillverka lagar, utan de ha tillkommit just i syfte att ge regeringen de möjligheter, som kunna befinnas nödvändiga i allvarliga situationer.

Jag förstär mycket väl, att den organisation och den grupp, som först drabbas av tillämpningen av denna statsmakternas ståndpunkt i konflikter mellan enskilt och allmänt intresse, tycka att det är ytterst otrevligt. Jag har också räknat med att ett sådant ingripande framkallar olustkänslor hos en sådan grupp. Men det skall här sägas tydligt ut, att denna grupp själv försatt sig i detta läge. Jag kan försäkra, att det icke inom regeringen finns någon som helst lust att tillgripa utvägar som denna, när andra vägar äro farbara. Regeringen betraktar åtgärder av detta slag såsom grundade på tvångslagen. Det har blivit nödvändigt att konstatera, att samhällsauktoriteten icke får trädas för när, och att på ett särskilt sätt understryka den förpliktelse, som vi mena att varje grupp och varje enskild ha i dessa tider att underlätta regeringens strävanden att föra oss någorlunda oskadda genom svårigheterna.

Jag rekommenderar, att lagen antas. Vi ha redan när förslaget framlades utgått från att om det under tiden skulle öppna sig en utväg för en frivillig överenskommelse, så skulle lagen icke sättas i kraft. Jag kan därför helt ansluta mig till den uppfattning, som jordbruksutskottet uttalat, att om en sådan möjlighet visar sig, bör regeringen icke sätta lagen i kraft. Den möjligheten finns ännu, men endast på det sättet att den samhällsgrupp, som här har kommit i konflikt med allmänintresset, böjer sig för detta.

Herr Bondeson: Herr talman! När betodlarna föregående år framställde krav på förhöjt betpris, så anfördes såsom skäl härför för det första stegrade kostnader för odlingen, för det andra farhågor för att de ogynnsamma väderleksförhållandena under våren skulle komma att medföra en avsevärt reducerad hektarskörd samt för det tredje att till följd härav produktionskostnaderna pr deciton betor komme att ytterligare ökas.

Under de senare åren har sockerbetsarealen i riket uppgått till ungefär 50,000 hektar, men med hänsyn till läget föregående år beslöt sockerbolaget, som häri har att besluta, godkänna en ökning med 10 %. 1940 års odling blev därför till arealen den största vi haft på flera år, fränsett år 1937, eller 54,450 hektar.

Sockerbolaget önskade efter givna direktiv i denna utökning av arealen att i första hand söka tillgodose de mindre jordbruken, vilket också skedde.

Det kan möjligen vara av intresse för kammaren att få veta, att åberopade 54,450 hektar odlades av 27,096 odlare. Medelhektarodlingen för hela landet blev c:a 2 hektar per odlare. För Gotlands vidkommande, som har c:a 4,000

Lagförslag ang. skyldighet att verkställa odling av sockerbeter. (Forts.)
betodlare, är medelhektarodlingen endast 0.8 hektar. De från vissa håll klandrade storodlarna eller de som odla över 5 hektar äro 2,400 st. eller endast 9 %.

De farhågor, som betodlarna föregående år hyste beträffande stegrade kostnader, förmenades av regeringen ej vara befogade, men tyvärr besannades desamma. De synas i ännu högre grad i år vara att räkna med. I första hand veta vi att det avtal, som uppgjorts mellan arbetsgivareföreningen och arbetarna på betfälten, avsevärt höjts. Häremot är ingenting att säga, och vi betodlare hoppas nu innerligen att detta avtal må bliva bestående och ej såsom anförts från visst håll vara i behov av att höjas, ty då slå alla kalkyler fel. Till dessa överenskomna kostnader ha vi också att räkna med sådana som bero på att vissa förnödenheters priser drivits i höjden och på att bristen på brännolja för våra traktorer omöjliggör skötseln av framför allt betjorden, transporten av betorna m. m.

De vagnar med gummihjul, tippanordningar m. m., som betodlare måst lägga sig till med för att vara med sin tid, äro inga billiga inventarier. Reparationer, smedräkningar, seldon m. m. äro utgiftsposter, som stegrats med upp till 70—100 %. De ersättningsmedel odlaren har att sätta i stället för de brännoljedrivna traktorerna, vilka heta gengasaggregat, äro inga billiga reserver att köpa eller att underhålla, och tyvärr ännu ganska osäkra i driften.

Järnvägsfrakterna stego trots försäkringar under året med 10—12 %. Vi veta ej heller, huru inkallelserna kunna tilltrassla såväl sommarskötseln som upptagningen. Betodlarna ha i färskt minne fjolårets miserabla förhållanden med arbetarefrågan. Det var redan under sommaren svårt med folk, och på många håll ifrågasattes nödvändig upplöjning av betfälten. På hösten med regn och frost blevo förhållandena ännu mera olidliga.

Under de första veckorna i oktober rådde ingen brist på upptagare — men därefter, när regnet kom och sedan frosten, var det brist på 700 arbetare. Det kom folk från olika delar av landet genom arbetsförmedlingskontorens hjälp till betfälten, men deras ovana vid upptagningen gjorde att de ej förtjänade vad som hade förespeglats dem — och därför försvunno många arbetare från betfälten. Till sist måste militär kommenderas till upptagningen — vilket var en nödvändighetsåtgärd.

De farhågor, som föregående året hystes för ogynnsamma väderleksförhållanden, synas än mera i år vara av vikt att räkna med. Den vinter vi ännu ha i hela vårt land gör att sådden av såväl säd som rotfrukter blir mycket försenad. Det torde som exempel här kunna erinras om att år 1938 var i Skåne all säd verkställd den 28 mars. I år få vi säkerligen räkna med en hel månads försening. Detta betyder kortare växttid för sockerbetorna, och en kortare växttid giver alltid lägre skörd och lägre sockerhalt.

Jag vill nu något gå in på de kalkyler, som stå emot varandra och vilka kalkylers slutsumma har givit till resultat, att lagförslag om tvångsodling för att säkerställa vårt lands behov av socker har framlagts.

I dessa framlagda kalkyler står kommissionens 4.07 per deciton emot betodlarnas anbud 4.30 per deciton. Endast c:a 20 öre skiljer, och denna skillnad är så pass härfin att — om resp. kalkyler äro riktiga — sockerpriset endast skulle behöva höjas med 1 1/2 öre per kilogram socker eller vid fredskonsumtion 75 öre per person och år för att man skulle få upp priset till 4.30 som odlarna önska. Vi ha som bekant ännu världens lägsta sockerpris, varför en så liten höjning av sockerpriset som 1 1/2 öre per kilogram eller 75 öre per person och år ej kan förstås vara hinderlig av en betodlare, som har mycken omtanke, ofta svårighet med skötseln och upptagningen av betorna och

Lagförslag ang. skyldighet att verkställa odling av sockerbeter. (Forts.)
många andra ting att räkna med, som ofta ge odlaren en ren förlust av sin odling, någon gång förtjänst.

Jag vågar ej, då jag icke har tillgång till hela det detaljerade siffermaterial, som ligger till grund för resp. kalkyler, yttra mig, om den ena kalkylen är rättare än den andra. Men ett är klart för mig, att den av såväl kommissionen som odlarna beräknade hektarskörden av 352 deciton per har ej i år kan stå sig. Föregående års medelskörd var 342 deciton — den senare våren i år kan ej inge förhoppningar på bättre skörd än 1940 — tvärtom sämre. Räknan jag med 342 deciton per hektar, blir produktionskostnadspriset 4.18 per deciton. Någon vill säga, att därtill kommer så tillägget för den högre sockerhalten, men att här räkna med 17.6 % är absolut obefogat. Jag tillåter mig erinra om att det under åren 1932—1941 inträffat att sockerhalten legat under 17.6 % fyra gånger — ja, under 17 % två gånger — och så lågt som 16.39 % under år 1934. Odlarna ha ingen garanti för att härvidlag räkna med i kalkylen angivna 17.6 % — snarare tvärtom.

Till produktionskostnadspriset, om det stannar vid 4.07 eller annan siffra, må väl i rimlighetens namn dock räknas med en skälig företagarevinst eller riskmarginal. Vem presterar ett arbete av vad slag det vara mände, utan att han söker få en företagarevinst härpå?

Som ett apropå vill jag för dem, som ej äro initierade i priset å sockerbeter i vårt grannland Danmark, anföra att priset där, som 1940 var 2.89 per deciton, för kommande år är fastställt till 4.10 per deciton, och till detta pris kommer den bonus på 30 öre, som odlarna tillförsäkrats, sedan sockerbolagens aktieägare erhållit 5 % utdelning. Den procentuella höjningen är som synes större än den, som de svenska betodlarnas senaste förslag innebär. Jag vill dock nämna, att de svenska odlarnas krav framstälts innan danskarnas, så det är ingen efterrapning.

Det har sagts av någon i riksdagen eller i utskottet, att det vore en skandal inför hela världen, om vi, som kunna odla sockerbeter och tillverka socker, ej göra det. Ja, det är nog så sant sagt — men det är ej heller rätt att ställa de betingelser, som animera till en sockerbetsodling, så på gränsen, att den, som skall odla, ej har någorlunda förtjänst av sin odling.

Skillnaden i priset är enligt min mening så obetydlig — allt för obetydlig för att man skall tillgripa tvångsåtgärder. Jag tror, att det hos mången är principerna mer än priset, som varit avgörande i beslutet. Jag är ej så blind att jag ej kan förstå, att regeringen ej kan rubba sitt förslag — men betodlaren anser, att de anspråk, han framlagt, borde respekteras.

Nu har så ej skett. Lagen är av jordbruksutskottet anbefalld till antagande. Vi reservanter från högern och folkpartiet hade önskat, att bordläggning än en gång skulle skett — i all synnerhet, som vi veta, att betodlarnas representanter i dag äro samlade till förnyad överläggning — och att vi, sedan de sagt sitt sista ord, kanske ej behövt lägga detta lagförslag på kamrarnas bord.

Utskottet har dock föreslagit, att lagen — om den blir antagen — först skall träda i kraft från och med den dag Konungen bestämmer.

Sedan meddelande nu ingått från betodlarnas möte i Malmö, att de vidhålla ett pris av kronor 4.30 per 100 kg sockerbeter, så beklagar jag detta beslut, och anser jag mig nu böra giva min röst till bifall av propositionen.

Jag vill, herr talman, avsluta mitt anförande med att citera vad en av betodlareföreningens representanter vid mötet med jordbruksutskottet sade då utskottets ordförande ställde den frågan till honom, om de närvarande representanterna från betodlareföreningen trodde, att lagen, om den kommer,

Lagförslag ang. skyldighet att verkställa odling av sockerbetor. (Forts.)
då skall efterlevas. Representanten svarade: »Jordbrukarna äro kända som lojalt folk. Lagen kommer att följas, om den utfärdas.»

Jag har, herr talman, för närvarande intet yrkande, utan har endast velat framföra dessa erinringar.

Herr Anderberg: Herr talman! Sedan nu jordbruksutskottets ordförande i egenskap av reservant och en representant för betodlarna varit i tillfälle att yttra sig, vill jag, som tillhört majoriteten i utskottet, också säga ett par ord.

Det är klart, att den lagstiftning, som vi här skola besluta, för de flesta är mycket motbjudande. Det är någonting nytt för oss. Denna lag strider mot demokratiens arbets sätt, som består i att på övertygelsens väg vinna förstälse för det helas intressen, sammanjämka skilda meningar och trygga samarbetet. Demokratien kan dock icke godtaga, att enskilda grupper söka utöva diktatur, allra minst i en så svår tid som den vi nu leva i. Samhällssolidariteten är ju särskilt vid sådana tillfällen en plikt för alla, och de, som i nödtid svika den, få finna sig i att samhället tillgriper de åtgärder, som äro nödvändiga för att säkra samhällets livsmedelsförsörjning. Man får också ta i med hårdhandskarna, när det gäller personer, som inte känna samhällssolidaritet med de övriga medborgarna.

I det längsta hoppades vi, att resultatet av dagens sammanträde med betodlarföreningen skulle bli sådant, att vår inställning i någon mån kunnat mildras, men efter vad ordföranden i jordbruksutskottet nyss meddelade oss finna vi, att man fortsätter på den inslagna vägen. Riksdagen har alltså inte annat att göra än att antaga lagen, och det hade väl inte heller varit ifrågasatt något annat, ty man måste ju sätta ett medel i regeringens hand, så att den kan säkra den nödvändiga folkförsörjningen. Utskottet har inte heller ändrat regeringens förslag mer än på den sista punkten, om vilken statsministern förklarar, att regeringen kan ansluta sig därtill, och som innebär, att lagen skall träda i kraft från och med den dag Kungl. Maj:t bestämmer i stället för, såsom det stod i det ursprungliga förslaget, så fort den utkommer i Svensk författningssamling. Som frågan nu ligger har detta väl inte så mycket att betyda.

Då jag först såg meddelandet från de lokala betodlarföreningarnas sammanträden och fann, vilka priser man där begärde för att odla betor, häpnade jag formligen. Det gällde här en höjning från 3.10 till 6 kronor per 100 kg betor. Här talas alltid om ett grundpris — det var för fjolåret 3.10 — men sedan tillkommer ett tillägg, som under det sista året varit cirka 10 procent. När vi i år tala om 4 kronor och 4.10, är det alltså i realiteten fråga om ett högre pris. Trots vad herr Bondeson sade om att man på grund av den sena våren inte kan räkna med mer, skulle jag vilja räkna med omkring 4.50.

Det första pris, som begärdes vid betodlarnas stämma, var ju 6 kronor. Man gick då ut från andra principer, nämligen från foderenhetsvärdena. På grund av missväxten hade vi nödgats fastställa ett högt spannmålspris, och man gick då ut ifrån att en normal skörd av betor skulle betalas efter samma principer som man på grund av missväxten nödgats använda sig av vid fastställande av bröds spannmålspriset. Vid centralorganisationens sammanträde gick man inte fram efter dessa linjer utan valde att få fram ett mycket högt produktionspris. Först räknade man med fördyrade produktionskostnader, och sedan lade man till för befarad ytterligare framtida prisstegring och för fjolårets odlings- och prisförhållanden. Därtill lade man 42 öre för särskilda kostnader för anskaffande av gengasaggregat och merkostnader för bränsle. Härvid räknade man med en avskrivning av gengasaggregaten på två år samt att det skulle

Lagförslag ang. skyldighet att verkställa odling av sockerbetor. (Forts.)
finnas en gengastraktor på varje fulla 6 hektar betjord. Man kom då upp i 5.25. Detta fick man sedan pruta på vid ett par tillfällen, så att man till slut kom till 4.31, som jämnades till 4.30. När man säger 4.30, är det egentligen fråga om omkring 4.70, som skulle betalas för betorna.

Den kommission, som regeringen tillsatte, kom fram till ett produktionspris av 4.07, och det är högt det också — jag har också hört folk, som räknat på det, betodlare, pålitliga människor, och de ha ansett, att det ligger i överkant. Jag skall i alla fall hålla mig till detta. Då har man från regeringens och kommissionens sida gått så långt i medgivande, att man bjudit ett pris av 3.70 resp. 4 kronor. Även med priset 3.70 + 10 % kommer man upp i täckning av produktionskostnaderna.

Nu säger herr Bondeson, att medelskörden visserligen varit 352 deciton per hektar under det sista året, men att vi ej ha garantier för att detta upprepas. Det ha vi inte, men å andra sidan ha vi så bred marginal, att även om medelskörden blir lägre, har man i alla fall möjlighet att få fram ett pris, som fullt täcker produktionskostnaderna.

Stora medborgargrupper, statstjänarna och de stora industriarbetargrupperna, ha, delvis på grund av statsmakternas ställning till statstjänarlönerna, måst gå med på det stora ramavtalet och dyrtidstilläggen till statstjänarna. Det har för fackförbundsledningarna mött stora svårigheter att få folk att förstå de betydande uppoffringar, som man nödgats finna sig i. Samtidigt ha vi här en samhällsgrupp, som begär full kompensation och litet till. Detta kan givetvis inte få fortsätta. Om betodlarna fått vad de begärt, skulle man på andra områden snart ha försökt flytta fram positionerna ytterligare. Det vore ju också underligt, om statsmakterna, regering och riksdag, skulle nödgas retirera på det sätt, som betodlarföreningens ledning tänkt sig.

Som jag i början av mitt anförande framhöll, hyste utskottet den största tvekan inför denna lag, men vi hade ingen annan väg att gå. Vi måste se till, att regeringen får ett instrument, varigenom den kan garantera, att det verkliga blir odling av sockerbetor. Utskottet säger också om betpriset, att i likhet med vad Kungl. Maj:t föreslår bör detta fastställas av en skiljenämnd, och utskottet har ingenting att erinra mot sammansättningen av den skiljenämnd, som här är ifrågasatt. Vi ha också i utlåtandet sagt, att vi förutsätta, att priset icke skall understiga 4 kronor vid betodling av minst 85 procent av fjol-årets areal och eljest 3.70.

Herr Bondeson sade, att betodlarföreningens ledning svarat, att man komme att lojalt följa lagen, och det vill jag hoppas. Jag ställde en fråga där-om till en av betodlarnas representanter, och jag hade inte väntat något annat svar. Trots den desperation jag vet råder på många håll, har det väl i detta land så gått oss i blodet, att givna lag skall följas, att man inte kunde vänta något annat svar.

Det gäller här ingen känslolikhet utan verkliga realiteter. Det gäller, om en samhällsgrupp som betodlarna skall kunna bringa det svenska samhället till de uppoffringar och medgivanden, som man anser sig vilja fordra. Ett bifall till kraven är alldeles otänkbart med den sammansättning, Sveriges riksdag har. Utskottsbeslutet har visserligen fattats av representanter för det parti jag tillhör, men i realiteten äro även högern och folkpartiet inne på samma linje. De ha blott ifrågasatt att vi skulle uppskjuta ärendet. Den höger- och folkpartireservation, som avgivits av herrar Mannerskantz, von Stockenström, Bondeson och Liedberg, avser ju endast, att vi bort vänta med att fatta beslut, tills meddelande om förnyade överläggningar inom betodlarorganisationen ingått. De ha förevarit, och vi ha hört resultatet. Saken ligger nu klar. Vi ha ingen annan väg att gå än att taga det förslag, som här föreligger. Det steg

Lagförslag ang. skyldighet att verkställa odling av sockerbetor. (Forts.)
betodlarföreningen i dag tagit innebär ett stort ansvar för dagen, och det kommer att väcka stor ovilja för framtiden bland Sveriges konsumenter. I en tid som denna, då det behövs sammanhållning och solidaritet folkklasserna emellan, skall inte en samhällsgrupp mäla sig ut och skära större stycken ur den gemensamma brödkakan än andra. Här har man genom ramavtal och andra överenskommelser sökt få så stora medgivanden från andra samhällsgruppers sida, att man hade rätt att fordra, att betodlarna — som man under 1930-talets nödtid gått så till mötes från arbetarhåll — i en kristid som denna också skulle visa lojalitet på ett helt annat sätt än vad vi ha fått se prov på här i dag.

Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till jordbruksutskottets utlåtande.

Herr Mannerskantz: Herr talman! Den nu föredragna frågan gäller ju inte endast vårt lands försörjning med socker under år 1942. Då skulle den kanske inte ha tilldragit sig fullt så stor uppmärksamhet, som den dock faktiskt ser ut att ha gjort. Den har nämligen också mycket stor principiell räckvidd, och detta gäller efter mitt förmenande särskilt 2 § i den föreslagna lagen, vilken paragraf man kan säga upphäver föreningsrätten eller åtminstone de beslutade disciplinföreskrifterna inom föreningarna. Under särskilt allvarliga lägen för landet kan man givetvis tänka sig, att situationer kunna uppstå, då lösandet av en viss fråga inte kan ske på något annat sätt än genom att även dyrbara principer uppoffras, men jag anser knappast, att en sådan situation har förelagat nu. Propositionen borde aldrig ha framlagts, utan uppgörelse hade bort kunna träffas ändå, om det funnits något större förhandlingsskicklighet både hos sockerkommissionen och hos betodlarna — jag vill inte fritaga dem heller. Även om man skulle ha gått något högre än de 4.10, som regeringen godkänt, hade det varit bättre, i synnerhet om man därigenom hade fått garanti för en odling av ungefär samma storlek som i fjol eller helst ännu större. Om vi i stället för 54,000 hektar odlade ungefär 70.000, skulle vi kunna hålla Finland med socker, och jag anser det vara ett betydande svenskt intresse, att det landet hålles vid så god vigör som möjligt.

Då man nu talar om att nu föreslagen metod kanske snart nog behöver tillämpas mot en annan grupp, vilket både den förste talaren och statsministern här sagt, vill jag för min del framhålla, att jag inte anser detta vara något önskemål. Jag tror, att det är mycket stora olägenheter förknippade med all sådan tvångslagstiftning. Det lär väl knappast kunna förhindras, att det uppstår ett rätt allmänt saboterande även av aldrig så väl genomtänkta formuleringar i de olika författningar, som komma att utfärdas. Och man kommer i konflikt med människornas psyken på ett sådant sätt, att deras uppfinningsrikedom kommer att inriktas på dåliga ting i stället för goda och bra saker. Detta måste betraktas som olyckligt.

Bland det mest beklagliga i den här saken anser jag vara, att det håller på att segla upp ett motsatsförhållande mellan olika grupper här i landet, vilket vi ju faktiskt ha gått ganska fria från hittills under detta krig. Många ta vissa huvudlösa tilltag från en organisation bland jordbrukarna, som heter Riksförbundet Landsbygdens folk, till intäkt för att tro, att sådant är typiskt för våra jordbrukare i allmänhet. Detta är efter mitt bedömande inte riktigt. Såvitt jag förstår måste man anse, att de rätta representanterna för jordbrukarkåren i förhållande till myndigheterna äro de ekonomiska riksorganisationerna. Jag tror, att samtliga departement, nämnder och kommissioner, som haft med dessa att göra, äro beredda att betyga, att dessa riksorganisationer, förutom ett naturligt hävdande av sina egna synpunkter och intressen på sakliga grunder, ha visat stor koncilians och samförståndsvilja samt lämnat inte obehörlig teknisk hjälp, vilket i hög grad underlättat myndigheternas arbete

Lagförslag ang. skyldighet att verkställa odling av sockerbeter. (Forts.)
under detta krig. Under föregående krig rådde därvidlag mycket stora svårigheter som nu inte ha förefunnits.

Därför måste man säga, att det är en verklig björntjänst, som organisationen R. L. F. — jag tvekar inte att nämna den vid namn — gjort det svenska jordbruket. Det har skett fullkomligt i onödan och bara för att utåt synas ha ett inflytande, som den alls inte har, och för att få namn om sig att vara aktiv. Även dagens fråga har R. L. F. lagt sig i på ett mindre lyckligt sätt och som vanligt utan att besinna, att man även måste tänka på jordbrukets goodwill för framtiden.

Jag ber alltså mina ärade kammarkamrater att korrigera den uppfattning om jordbrukarnas allmänna lojalitet mot landet i denna svåra tid, som vissa utslag av kortsyn och oförstånd eventuellt kunna ha bibragt dem. De mera ansvarskännande och de, som mest sätta sin prägel på jordbrukarkårens allmänna handlande, äro inte av den modellen, som vissa utslag av ytterlighetsriktningar tyvärr ha fått många människor att tro.

Jag förstår ju, att i dagens debatt har det mycket liten betydelse, huruvida själva priset på betorna är skäligt eller inte, men jag anser dock, att ett par ord kan sägas därom. Där är min uppfattning, att en stor skillnad alltid måste föreligga mellan jordbruk och t. ex. industriföretag i det avseendet, att en ekonomisk kalkyl över produktionskostnaden för en viss vara aldrig kan göras tillnärmelsevis så exakt i jordbruket som inom ett annat företag. Det är inte enbart skördens storlek, som är en okänd faktor, utan det är även en rad produktionskostnader, som kunna påverkas och i regel också bli påverkade av väderleksförhållandena särskilt under hösten, varigenom odlarna ofta ställas inför stora svårigheter. De mycket kalftrade poster i den av betodlarorganisationen framlagda kalkylen, som röra amorteringen av gengasaggregat och framför allt jordvärdena, äro bortkopplade ur diskussionen för länge sedan; de hade ju avseende på priser, som lågo långt ovanför både 4 kronor 30 öre och 4 kronor 10 öre. Många ha blivit förvånade över att betodlarna inte med glädje och förtjusning mottogo ett bud om ett pris, som höjts från 3 kronor 10 öre under förra året till 4 kronor 10 öre för detta år. Men ett faktum är, att jordbruket har fått större omkostnadshöjningar än många människor tro. Priskontrollen har kanske varit något effektivare för sådana saker, som röra den personliga livsföringen än för driftsförnödenheter och dylikt.

Jag tror därför, att även ett pris av 4 kronor 30 öre med sannolikhet inte skulle komma att visa sig vara ett oskäligt pris, om förhållandena bli ogynnsamma under det kommande året. Men sådant läget nu är och för att landet skall förbli så enigt som möjligt, anser jag, att betor böra odlas, även om det knappast går ihop.

Vi fyra reservanter i jordbruksutskottet hade vid frågans behandling där den meningen, att hela detta lagförslag var så olustigt och medförde så betydande och otrevliga konsekvenser, att varje medel borde tillgripas för att man skulle slippa lagen. Vi hade därför velat, att behandlingen skötts på det sättet, att man om möjligt inte behövt antaga lagen. Vi tänkte oss t. ex. möjligheten av att betodlarnas organisation eventuellt skulle ge ett klart och tydligt medgivande, att den godkände regeringens anbud. Om det hade skett, skulle man kunnat förklara, att hela den föreslagna lagen var obehörlig. Då hade man sluppit ifrån något, som man verkligen har skäl att kalla en bitter kalk; jag tror, att det är för tidigt att redan nu behöva tömma den kalken. Det gick emellertid inte på det sättet. Och när propositionen och även utskottsutlåtandet däröver nu föreligga, anser jag, att man måste slå vakt om statens auktoritet. Då börja de synpunkterna att bli dominerande. Så länge det inte låg till på det sättet, menar jag, att man kunde mera fördjupa sig i

Lagförslag ang. skyldighet att verkställa odling av sockerbeter. (Forts.)
frågan om vad som var skäligen eller inte skäligen, när det gällde priset. Nu måste jag beklaga, att regeringen försatt både sig och oss i det läge, som vi nu befinna oss i. Men då jag för min del i första hand är svensk och endast i andra hand betodlare, måste jag hävda regeringens och statens myndighet.

Det nu anlända meddelandet om betodlarnas stämma är av den naturen, att jag förstår, att det erbjuder mycket stora svårigheter att komma fram till ett samförstånd, varför lagen uppenbarligen kommer att antagas här. Hade den senaste stämman visat en facilare hållning, anser jag nog, att lagen varken borde ha antagits eller promulgerats, men såsom saken nu ligger till, herr talman, är det svårt för mig att rösta emot lagen.

Herr Elofsson, Gustaf: Herr talman! Jag skall inte förlänga denna debatt med något längre anförande, men jag anser, att saken är av så viktig natur, att jag inte kan underlåta att säga några ord därom.

När man tar del av den kungl. proposition, som framlagts i anledning av att uppgörelse i sockerbetsfrågan ej kunnat träffas, kan man fråga sig: användes inte större våld än nöden kräver, när man vill stifta en sådan klasslag som den här föreslagna? Jag kallar den en klasslag, därför att den är riktad endast mot en viss grupp av Sveriges folk. Jag noterar med intresse vad hans excellens herr statsministern sade här i sitt anförande, nämligen att regeringen är beredd att ingripa även mot andra samhällsgrupper, när det visar sig vara av behovet påkallat. Jag skulle vilja säga, att det kanske redan för länge sedan förelegat ett behov att tillgripa kraftiga åtgärder. Jag syftar då på byggnadsfacket.

Jag vill inte ingå i någon polemik med herr Anderberg. Men när han här i debatten använde ordet diktatur, vill jag blott säga, att tiden, enligt min mening, inte är inne att begagna sådana ord i vårt land för närvarande. Men jag hoppas, att det var ett förflutet ord, som han inte menade så mycket med.

De underhandlingar, som förts mellan representanter för betodlare och regeringen, ha enligt regeringens mening ej lett till ett sådant resultat, som från regeringens sida kunde accepteras. Jag anser, att skillnaden mellan regeringens och betodlarnas bud var så försvinnande liten, att tvisten borde ha kunnat lösas, utan att så kraftiga åtgärder behövt vidtagas som den föreslagna lagen. Men jag vill liksom herr Bondeson hoppas, att Sveriges jordbrukare lojalt skola rätta sig efter lagen, då landet annars befunde sig i ett bekymmersamt läge.

Jag skall, herr talman, inte gå in på några detaljer angående kalkylen av betpriset — de ha diskuterats tillräckligt mycket, men jag kan inte underlåta att framhålla vissa synpunkter på frågan.

Redan förra året, när underhandlingar fördes med sockerbetsodlarna om betpriset, var man på det klara med att det pris, som då betalades, icke var tillfredsställande. Det visade sig även snart, att skördeutbytet på grund av den sena sådd, som blev en följd av ogynnsamma väderleksförhållanden, blev mycket dåligt, så att med den skörd som då utvanns i många fall då skörden blev som sämst priset inte på långt när täckte produktionskostnaderna. Samma utsikter förefinnas i år. Med den sena vår, som man redan nu kan förutse, kommer säkert skörderesultatet att kunna befaras bli detsamma som förra året.

Man kan vidare fråga sig: hur ställer sig betpriset och sockerpriset i vårt land i jämförelse med motsvarande priser i andra länder? Herr Bondeson har visst redan nämnt något om betpriset i Danmark. Det var föregående år 2 kronor 90 öre, och nu har överenskommelse träffats om ett pris av 4 kronor 10 öre plus 30 öre i bonus. Sockerpriset är där mycket högre än i vårt land. Vårt sockerpris är faktiskt det lägsta, som existerar i hela världen. Under sådana

Lagförslag ang. skyldighet att verkställa odling av sockerbetor. (Forts.)
förhållanden kan man väl inte, såsom vissa talare här ha gjort, förutsätta, att de priser, som betalats till sockerbetsodlarna, skulle ha varit hänsynslösa.

Om nu regeringen likväl anser, att lagen om tvångsodling av betor bör av riksdagen antagas såsom en säkerhetsåtgärd, förmodar jag, att sådana åtgärder lika väl behöva utsträckas att omfatta även andra näringsgrenar i vårt land. Sveriges jordbrukare ha under århundraden fullgjort sin plikt mot fosterlandet såsom lojala medborgare, och det äro de säkerligen beredda att göra även i fortsättningen, icke minst nu då folkförsörjningen är helt hänvisad till produktionen inom landets egna gränser. Men någon underkastelse under särskilda tvångslagar och dylikt äro de icke utan vidare beredda till.

Jag får därför, herr talman, yrka avslag på Kungl. Maj:ts och utskottets förslag och bifall till den av herrar Tjällgren och Gustafson avgivna reservationen.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Man kan med tillfredsställelse konstatera den lidelsefria ton, som har utmärkt denna diskussion. Man har enligt min mening inte heller någon anledning att höja rösten mer än som skett. Tiderna äro inte sådana, att man tillgriper tvångsåtgärder, när det inte är absolut nödvändigt. Att det har blivit nödvändigt nu, är, såsom väl de flesta torde vara eniga om, icke regeringens, utan betodlarnas skuld.

Då herr Elofsson kallade propositionen för en klasslag, därför att intet motsvarande ingripande hade skett på annat håll, glömmer han bort, att det inte har varit nödvändigt att göra ett sådant ingripande på något annat håll. Han nämnde själv byggnadsindustrien. Det torde vara bekant, att det pågår förhandlingar rörande detta verksamhetsområde. Och att ett ståndpunktstagande liknande betodlarnas, om det godkänts av statsmakterna, skulle ha blivit en käpp i hjulet på dessa förhandlingar, som skulle ha gjort det svårt, för att inte säga omöjligt, att överhuvud taget få byggnadsindustrien i gång, torde man väl vara tämligen på det klara med.

Jag vill fästa uppmärksamheten på att det tvångsingripande, som regeringen föreslår, inte riktar sig mot att betodlarna i Skåne vägra att godkänna ett visst pris på sockerbetor. Det är betodlarföreningens beslut att förbjuda sina medlemmar att odla betor till det pris, regeringen har stannat för, som har föranlett ingripandet. Genom detta beslut har betodlarföreningen satt sin vilja över statens vilja. Den har utfärdat en krigsförklaring mot det svenska samhället. Det brukar i somliga tidningar talas mycket om fackföreningspolitik i strid med samhällets intressen. Man kan väl inte leta upp ett bättre exempel just på fackföreningspolitik i dålig mening än detta. Herr Mannerskantz talade hårda ord om R. L. F., och jag har ingen anledning att försvara den organisationen. Han sade, att den genom sina inskridanden hade gjort jordbruket en björntjänst. Det förefaller mig, som om jordbruket inte kunde göras en värre björntjänst än den, som betodlarföreningen har gjort jordbruket genom sitt uppträdande i denna fråga.

Jag har svårt att förstå, vilken annan väg staten skulle kunna gå i detta fall. Staten kan inte undgå att upptaga den stridshandske, som har kastats. Vi äro naturligtvis här inte alls sakkunniga i fråga om betpriset. Här står ju auktoritet mot auktoritet. Men man får vid läsningen av propositionen ett starkt intryck av att regeringen har gått så långt, som den överhuvud taget har kunnat och att den under alla förhållanden befinner sig på den säkra sidan. I varje fall torde det väl framgå, att betodlarnas egna kalkyler ingalunda kunna betraktas såsom särskilt säkra. Betodlarna började ju med att begära ett pris av 6 kronor, och de höllo länge fast vid 5 kronor 25 öre. Sedan gingo de ned till

Lagförslag ang. skyldighet att verkställa odling av sockerbetor. (Forts.)
4 kronor 75 öre, där de stannade i det längsta, och slutade med att hålla fast vid 4 kronor 30 öre. När en organisation har betecknat till exempel 5 kronor 25 öre som en skälig ersättning för produktionskostnaderna och sedan går ned till 4 kronor 30 öre, måste man ha rätt att beteckna dess kalkyler såsom allt annat än Guds ord. För övrigt har ju betodlarnas ombudsman i dessa dagar gjort ett uttalande, enligt vilket betodlingens produktionskostnader ha ökat med 50 procent, förmodligen med utgångspunkt från förhållandena före kriget. Jag erinrar om att betpriset år 1939 var 2 kronor 70 öre. En ökning med 50 procent från 2 kronor 70 öre gör 4 kronor 5 öre. Regeringen har bjudit 4 kronor 10 öre. Det är alltså mer än 50 procents tillägg på det pris, som gällde före kriget. Och därvid har använts en liberalare beräkning än den, som begagnas på andra områden. Då man i prisregleringsorganisationerna tar ställning till prisfrågor, tillåter man, att priserna höjas i proportion till kostnadsökningarna, men principen är, att vinstandelen i priskalkylen icke höjes, utan att den bibehålles vid sin förutvarande absoluta storlek. I detta fall har ju, såsom framgår av betodlarnas egna uppgifter, inte bara själva ersättningen för produktionskostnaderna utan även vinstandelen höjts med över 50 procent. Det finns också betodlare — för övrigt även här i kammaren — som göra gällande, att ett pris av 4 kronor 10 öre för betorna är ett inte bara gott pris utan ett mycket gott pris och att man kan skratta, när det påstås, att detta pris skulle tvinga betodlarna att sälja under självkostnaden.

Herr Bondeson och även herr Elofsson ha gjort en viss affär av att vårt sockerpris skulle vara det lägsta i världen. Jag erinrar då om att under normala förhållanden, när importen är fri, måste betodlingen i landet subventioneras av staten för att överhuvud taget kunna hållas i gång. Påståendet, att vårt sockerpris är det lägsta i världen, tarvar också en förklaring för att förstås riktigt. I det sockerpris i andra länder, som man jämför det svenska priset med, ingår ett tillägg av den betydande statsskatt på socker, som förekommer i alla dessa länder.

Herr Bondeson säger, att skillnaden mellan regeringens pris och betodlarnas är så liten, att den inte kan motivera en tvångsåtgärd. Det kommer emellertid inte an på storleken av skillnaden, utan det kommer an på skillnaden som sådan. Ett och ett halvt öre på sockret betyder många fler ören på andra saker, det betyder, att prislavinen kommer i gång. Det skulle enligt min mening vara något av en katastrof, om detta skedde just när statsmakterna ha förklarat, att de stå i beredskap att inte endast försöka stabilisera prismarknaden utan t. o. m. att under vissa förutsättningar bringa ned priserna. Det är av den allra största betydelse, att man här för en fast politik. En eftergift skulle ha varit en kapitulation. Den skulle oerhört ha komplicerat icke blott socialministerns förhandlingar i fråga om byggnadsindustrien, utan även alla ansträngningar på andra områden i detta avseende. Det skulle ha fallit ett verkligt mörker över vägen, om statsmakterna givit efter för betodlarnas krav, och jag är övertygad om att ett avgörande i den riktningen skulle ha givit de samhällsomstörtande krafterna vind i seglen.

Jag bortser inte ifrån att det kan uppstå svårigheter även sedan detta kungl. förslag antagits. Jag inregistrerar för min del med glädje de deklARATIONER, som här avgivits ifrån betodlarhåll om lojalitet gentemot de beslut, som statsmakterna fatta, och jag är livligt övertygad om att om dessa deklARATIONER äro ett uttryck för den verkliga stämningen, kommer denna lojalitet att löna sig.

Jag tillstyrker därför för min del, herr talman, att lagen antages. Det är klart, att regeringen har fullmakt att förhandla vidare, och den bör givetvis göra det bästa möjliga av den tråkiga situation, som föreligger. Men jag vill

Lagförslag ang. skyldighet att verkställa odling av sockerbeter. (Forts.)
sluta med att uttrycka den uppfattningen, att under dessa fortsatta förhandlingar bör regeringens position sådan den har framträtt i denna proposition vara en trygg och orubblig bas.

Häri instämde herrar *Johan Bärq, Gustaf Iwar Anderson, Lindström och Sjödahl.*

Herr förste vice talmannen: Herr talman! Jag ber först att få uttala ett beklagande av att denna fråga nu kommit i ett sådant läge, att man finner det nödigt att tillgripa en tvångslagstiftning för att få fram det för vår folkförsörjning behövliga sockret. Man måste fråga sig, om inte den snabba behandling, som ärendet fått i riksdagen, bidragit till att det nu ligger till på detta sätt. I måndags, alltså för tre dagar sedan, avlämnades den kungl. propositionen. Den remitterades genast till utskottet, och i dag, tre dagar senare, utan att motionstidens utgång avvaktats, ha vi att behandla utskottets förslag. Det har alltså förekommit en forcering av frågans behandling, trots att den är av så ömtålig natur. Förutsättningar för en överenskommelse mellan betodlarna och statsmakterna om odling av betor hade med all sannolikhet förelegat om man haft mera tid på sig innan man gått att fatta beslut efter det frågan kommit på riksdagens bord. Från andra områden, där avtalsförhandlingar förekomma, känna vi till hur segslitna dessa äro, ja, hur omöjligt det mången gång ser ut, att man skall kunna komma till ett resultat, som kan godkännas av parterna. Det brukar emellertid så småningom lyckas. Hade man fått tid på sig, även när det gällde förhandlingarna om betpriset, tror jag för min del, att man skulle ha kommit till ett resultat.

Den tvångslagstiftning, som här föreslås, måste väcka principiella betänkligheter. Den ingriper i den enskildes förhållanden på ett sätt, som hittills varit för oss okänt, samt kommer att skapa irritation och misstämning bland odlarna särskilt i de sydsvenska provinserna. De ha dock under många år genom duglighet och intresse visat, att det i vårt land är möjligt att driva upp jordbruket till en nivå, som är fullt jämförlig med jordbruk i länder, som ha både geografiskt och i andra avseenden långt bättre betingelser än vårt land. Jordens brukare borde i sådana situationer som den här föreliggande mötas med förståelse och uppskattning. Jag förbiser därvid inte, att staten måste ha i sin hand medel att få fram de produkter, som behövas. Men när det nu inte var mera än 20 öre, som skilde de båda parternas bud — skillnaden mellan 4 kronor 10 öre och 4 kronor 30 öre — frågar man sig med så mycket mera fog: är verkligen denna tvångslagstiftning nödvändig?

Här i vårt land, där vi äro vana vid att den personliga friheten respekteras och näringarna få fritt utövas — i »frihetens stamort på jorden» — hade vi nog inte väntat, att en sådan tvångslagstiftning skulle införas inom jordbruket, där man sedan gammalt varit van att få fritt utöva sin näring. Konsekvenserna kunna också komma att sträcka sig långt, om man skall fullfölja en lagstiftning av denna beskaffenhet, och då kan det hända, att man kan få anledning att fråga sig, om det är diktaturen, som på smygvägar eller på annat sätt gör sitt inträde i vårt land. Jag är således, betonar jag, i princip emot en lagstiftning av denna art och beskaffenhet även på andra områden, jämförliga med det, som beröres av den nu framlagda lagen.

För övrigt har man skäl att fråga sig, om man med de av regeringen föreslagna tvångsbestämmelserna verkligen kommer att kunna åstadkomma en tillräckligt stor sockerbetsodling, ifall sådan endast kommer till stånd i den utsträckning, som tvångsbestämmelserna innefatta.

Våren är i år sen, det känna vi alla till. En sen vår ger ofta sämre skörd och

Lagförslag ang. skyldighet att verkställa odling av sockerbeter. (Forts.) mindre sockerhalt, och det blir överhuvud taget mindre gynnsamma betingelser för betodlingen. Skola vi nu därtill med denna tvångslag förtaga intresset och lusten hos odlarna, vilket är en betydande faktor att räkna med, och inte få mer än 75 procent, kanske inte ens det, av den tidigare sockerbetsarealen odlad, riskera vi att icke få tillräckligt med socker för vår folkförsörjning. Jag förbiser icke att regeringen räknar med att man skall lägga fram ett lockbete, som skall intressera de enskilda odlarna att medverka till att betodlingen blir större, men ett faktum är ju, att tvångsbestämmelserna endast omfatta 75 procent av den tidigare brukade arealen. I dessa tider behöva vi väl snarare en betodling, som är så pass stor, att den täcker vårt behov av socker, och det är ju dessutom önskligt, att vi kanske kunna avstå något socker till våra behövande grannländer. Nu kanske man från regeringens sida räknar med att det väl skall bli något över av föregående års skörd, som vi i värsta fall ha att tillgå såsom en reserv, varjämte man kanske hoppas på lojalitet hos flertalet betodlare och att det under alla förhållanden skall odlas mer än 75 procent av förra årets betareal. Jag vill hoppas detsamma, men ett faktum är ju, att själva tvångslagstiftningen icke innehåller några bestämmelser, som skulle kunna framtvunga en dylik större odling.

Om man ställer upp detta problem för det svenska folket, låter folket ta ställning till saken och säger, att här är det fråga om att vi antingen skola få en mindre sockerranson nästa år eller också betala ett och ett halvt öre mer per kilogram socker, tror jag, att icke någon enda medborgare här i landet skulle tveka om vilket alternativ som är att föredraga. Detta är således motsättningen mellan regeringens av utskottet tillstyrkta förslag och en fri överenskommelse.

Jag är fullt medveten om att det bärande motivet för att man från regeringens sida inte vill gå högre är, att man vill söka förhindra en penningförsämring och inflationistiska tendenser. En prisstegring på vilket område den än äger rum kan naturligtvis sägas i viss mån bidra till en dylik utveckling. Jag inser till fullo vikten av att man söker hålla tillbaka prisstegringen, men jag är icke fullt övertygad om att under nu rådande förhållanden och med de förutsättningar, som, såvitt man kan bedöma, efter denna sena, kalla vår, komma att finnas för betodling, ett pris av 4 kronor 30 öre behöver vara för högt. Det synes mig också, som om regeringen i detta läge borde ha gjort ytterligare en ansträngning för att söka komma överens med betodlarna. Det kanske inte hade behövt bli på basis av ett betpris på 4 kronor 30 öre, utan det kanhända kunde ha blivit på ett pris, som ligger mellan 4 kronor 10 öre och 4 kronor 30 öre — jag vill nu inte närmare ange vilket. Skulle det inte för oss och hela vårt folk ha känts lugnare och tryggare, om en dylik överenskommelse hade kunnat träffas? Vi hade då inte behövt irriteras av tvångsbestämmelser, som ingen vet, vad de kunna komma att leda till, när vi en gång slagit in på den vägen. Inte minst viktigt hade det ju även rent politiskt varit, att vi kunnat visa upp både inåt och utåt, att folket står samlat kring en gemensam politik och att vi hålla enhetsfronten.

I det läge, vari frågan nu kommit, anser jag mig, herr talman, inte kunna biträda det föreliggande utskottsförslaget. Jag hade hoppats, att man skulle kunnat få till stånd en frivillig överenskommelse, och om utskottsförslaget bifalles, synes detta försvarat och kanske icke möjligt i det läge, som framskåpat av det föreliggande förslaget om tvångslagstiftning. Jag kan sålunda icke biträda utskottets förslag utan ber att få ansluta mig till det av herr Tjällgren framställda yrkandet.

I detta anförande instämde herr *Andersson, Per.*

Första kammarens protokoll 1941. Nr 22.

Lagförslag ang. skyldighet att verkställa odling av sockerbeter. (Forts.)

Herr **Strand**: Herr talman! Det har i dagens debatt hörts vissa toner, som jag känner igen sedan gammalt och som jag icke vill neka till ha väckt en viss genklang i mitt sinne, nämligen talet om klasslagar, klasskamp och annat sådant som har nämnts här i dag. Jag måste emellertid erkänna, att jag har mycket svårt att sätta betodlarna nere i Skåne i sådant förhållande till dessa båda begrepp, att det blir något riktigt naturligt i det hela.

När det gäller den ifrågasatta lagstiftningen, behöver jag kanske icke här deklarerera, att vi ifrån fackföreningshåll äro synnerligen betänksamma inför nödvändigheten att stifta en lag av det slag, som det här är fråga om. Vi ha på arbetsmarknadens område parterna emellan träffats till gemensamma överläggningar, populärt kända under namnet Saltsjöbadsförhandlingarna, för att söka undanröja sådana moment på arbetsmarknaden, som kunde föranleda statsmakterna att ingripa med en lagstiftning. Hela andan i Saltsjöbadsförhandlingarna har varit att söka åstadkomma en central överenskommelse direkt mellan parterna för att förhindra en lagstiftning på detta område, som icke önskades vare sig av arbetsgivarföreningen eller av landsorganisationen. Jag kan säkerligen också i dag förklara, att dessa förhandlingar lett till att förhållandet mellan arbetare och arbetsgivare kommit ett långt steg framåt och sannolikt onödiggjort tillgripandet av en lagstiftning för att reglera förhållandet mellan dessa båda parter.

I fråga om den politik, som statsmakterna valt under nu rådande förhållanden, kan jag icke underlåta att i dag påpeka den uppgörelse, som har träffats beträffande indextilläggen åt statstjänarna, varigenom dyrtidstilläggen från att tidigare ha gett 75 procents kompensation skurits ned till 50 procent, och samtidigt erinra om den uppgörelse, som träffats på arbetsmarknaden föregående höst och enligt vilken dyrtidstilläggen för arbetarna likaledes skurits ned från 75 till 50 procents kompensation för den inträffade dyrtiden. Båda dessa uppgörelser, den ena grundad på ett beslut i riksdagen, den andra träffad genom frivillig överenskommelse mellan arbetsmarknadens parter, äro ju helt dikterade av en allvarlig vilja att underlätta statsmakternas strävan att hålla tillbaka prisstegringen. Uppgörelserna vila också på en fast tro, att statens prisreglerande verksamhet skall lyckas och lända till goda resultat, ehuru väl vi voro medvetna om svårigheterna, i all synnerhet när det gällde livsmedelsprisernas reglering.

Genom vårt lands fullständiga avspärrning från import av livsmedel ha producenterna av dessa nödvändighetsvaror inom landet kommit i ett särskilt gynnsamt läge. Jag kan nogsamnt förstå, att det erfordras en god portion självövertvinnelse hos dessa samhällsgrupper för att icke söka utnyttja denna goda konjunktur. En sådan mentalitet är mänsklig, den kanske tillhör de mänskliga svagheter och den skulle t. o. m. kunna rubriceras såsom ganska naturlig, om jordbrukarna ensamma burit de svåra årens bördor. Men så är ingalunda förhållandet. Samarbetet mellan bondeförbundet och vårt parti har i mångt och mycket, kanske i det väsentliga, vilat på ett program om verksamt stöd åt den betryckta jordbruksnäringen. Tydligt har detta samarbete lett till ett så gott resultat, att jordbrukarna i de betodlande distrikten och provinserna i dag utan vidare kunna deklarerera, att det blir ingen betodling, så vida vi icke få det pris, som vi själva diktera. Det kanske bör påpekas även för jordbrukarnas representanter, att det ju ändå kan komma andra tider igen, då jordbruket kan behöva statens stöd, icke för att pressa ned priserna utan för att hålla dem uppe, och att det då kan vara värdefullt att det samarbete, som inletts under de för jordbrukarna svåra åren, icke brytes av dem själva, när konjunkturen nu har blivit något bättre.

Jag vågar säga detta, därför att jag är fullständigt övertygad om att det

Lagförslag ang. skyldighet att verkställa odling av sockerbetor. (Forts.)
 av statsmakterna erbjudna priset för betorna är fullt tillfredsställande, under alla förhållanden, om det bedömes med de utgångspunkter, som enligt tidigare deklarerationer ligga till grund för hela vår prispolitik, deklarerationer som avgivits, då det gällt att fastställa statstjänarnas dyrtidstillägg och träffa överenskommelse på arbetsmarknaden om gällande indexregleringar. Det finns säkert icke något skäl att i det här fallet göra undantag för de betodlande jordbrukarna. Den del av denna samhällsgrupp, som äger sådan jord, att det kan odlas betor på den, tillhör med all sannolikhet de bäst ställda inom jordbrukarnas egen krets.

Jag vill påpeka, att inom landsorganisationen ha vi något, som vi kalla för solidarisk lönepolitik och som går ut på att organisationens stöd i främsta rummet skall lämnas till sådana grupper inom densamma, som ha det sämst ställt, och att de, som redan ha lyckats att tillskansa sig en bättre ställning, skola komma i andra hand och i varje fall icke kunna påyrka den centrala organisationens stöd för sina attacker. Ni höra nog på dialekten, var jag är kommen ifrån, och ni kunna vara övertygade om att jag känner till den skånska jorden och den skånska betodlingen, även om jag icke är tillräckligt sakkunnig för att kunna diskutera underlaget för den prissättning, som betodlarna och regeringens förhandlare i detta fall kommit med. Men betodlingen tillhör säkerligen det mest lönsamma inom jordbruksnäringen. Det är icke bara själva betpriset, som spelar in. Betodlingen ger jorden god kultur och det är vissa biprodukter, som erhållas dels från sockerfabrikerna och dels direkt från betfälten. Jag skulle nog tro, att betodlarna, om de ville vara ärliga, i alla fall skulle kunna ge ett sådant erkännande, att betodlingen ändå tillhör det slag av odling, som betalar sig bäst. Detta hindrar naturligtvis icke, att de företagare inom jordbruksnäringen, som ha en sådan ställning, att de för sin prestiges skull eller för att de tänka, att det verkar gott för ett annat år, kunna komma att avstå från betodling. Men i så fall vill jag ännu en gång poängtera, att ett sådant handlingssätt strider mot den anda, som alla ha funnit vara erforderlig i nuvarande tid och som vi kanske också många gånger inför varandra givit uttryck för, uttryck som präglas av den övertygelsen, att det är nödvändigt, att vi hjälpas åt att bära bördorna.

Det har av en talare här — jag tror, att det var av herr Elofsson, när han vände sig mot den föreslagna lagstiftningen såsom en klasslag, riktad mot jordbrukarna — uttalats någonting sådant som att det tidigare hade förekommit tillfällen, då lagstiftning bort ifrågakomma, och han nämnde därvid bl. a. byggnadsarbetarna. Jag vill emellertid påpeka, att detta icke är precis jämförligt, i dag i varje fall. Här slåss de betodlande jordbrukarna för att få ännu bättre betalt än det pris, som vi allesamman, som icke äro betodlare, äro övertygade om är ett mycket gott pris. Byggnadsarbetarna däremot slåss för att få behålla de löner, som de redan ha, och, lägg märke till detta, som ha blivit reducerade genom den inträffade prisstegringen. Men därför är det icke utslutet, att det kan komma ett sådant läge i byggnadsindustrien och på byggnadsmarknaden, att riksdagen får tillfälle att taga ställning till frågan om efter vilka linjer och grunder avtal och arbetsvillkor där skola fastställas. Det kan nämligen inträffa, att byggnadsarbetarna äro lika hårdnackade i sitt försvar för sin ståndpunkt, som betodlarna för sin. Men lägg märke till skillnaden: jordbrukarna slåss för att få mer betalt, medan byggnadsarbetarna vilja slåss för att få behålla det, som de redan ha. Det kan nog vara riktigt, att en del byggnadsarbetare haft relativt goda inkomster under de närmast föregående åren, då det rätt högkonjunktur inom industrien, men ni kunna vara alldeles övertygade om att det stora flertalet haft ganska blygsamma inkomster.

Därest betodlarnas krav hade bifallits av regeringen efter den pressning,

Lagförslag ang. skyldighet att verkställa odling av sockerbetor. (Forts.)
 som nu, efter vad jag kan förstå, har förekommit, är jag övertygad om att den anda, som hittills har rått på arbetsmarknaden, därmed också skulle brutits sönder. Det är icke tänkbart, att i kommande avtalsrörelser det skulle vara möjligt att få inflytande över medlemsgrupperna genom att säga, att den eller den överenskommelsen skola vi taga, därför att den säkerligen ur våra egna och samhällets synpunkter är den bästa. Sådana grupper, som hade möjlighet att slå sig fram till någonting bättre, skulle begagna dessa möjligheter och de, som icke hade denna möjlighet, finge nöja sig med vad de skulle kunna få. Det blir i så fall icke den andan, att vi skola bära varandras bördor, och en solidarisk lönepolitik, som blir vägledande, utan det rakt motsatta. Jag tror, att i det långa loppet vi allesamman ha nytta av att en sådan politik bedrivs, att man icke bara söker att få andra att följa samförståndets och samhällsandans linje utan också är medveten om att den förpliktar en själv till något också.

När jag nu, herr talman, slutar med att yrka bifall till utskottets förslag, känner jag mig med hänsyn till den rent principiella inställning till lagstiftningen, som vi ha inom fackföreningsrörelsen, tvungen att göra ett tillägg av följande lydelse: härtill är jag nödd och tvungen.

I herr Strands yttrande instämde herrar *Olof Carlsson, Wahlmark, Franzen, Oscar Gottfrid Karlsson, Oscar Olsson, Frans Ericsson, Härdin, Wagnsson, Anders Andersson, Heüman, Linder, Nils Elowson, Thörnberg, Herman Ericsson, Theodor Nilsson, Karl Andersson, Björnsson, Bäcklund, Torsten Ström, Sandegård, Karl Johan Olsson, Johannes Pettersson, Lindbärg, Sundvik, Boman, Näsström, Söderkvist, Granath, Carl Eriksson, Brandt, Edin, Bertson, Karl August Johanson, Svedberg, Sandén, Hagman, Branting och Viktor Larsson.*

Herr Tjällgren: Herr talman! Jag begärde ordet för att rätta en felsägning, som jag gjorde mig skyldig till i mitt förra anförande. Jag yttrade nämligen, enligt vad jag blivit uppmärksamrad på, att betodlarföreningens stämma avslagit *regeringens* förslag om ett pris för odling av sockerbetor på 4 kronor 20 öre per deciton. Jag avsåg i stället att säga, att det var *styrelsens* förslag och således icke regeringens. Jag ber att få rätta detta.

Jag kan ju dessutom nämna, att jag, sedan jag hållit mitt förra anförande, mottagit ett telegram från betodlarföreningen, avsänt från Malmö klockan 13.40 i dag, vari mina uppgifter bekräftas. Jag skall inte besvara med att läsa upp telegrammet, men jag vill bara anmäla, att det finns tillgängligt här för vem som helst, som vill ta del av detsamma.

När jag nu i alla fall har ordet, skall jag, herr talman, även be att få uttala min tacksamhet till regeringen och då främst till hans excellens herr statsministern för att han så omedelbart och rakt på sak ville ge svar på den fråga, som jag tillät mig framställa till honom. Jag kan tillägga, att jag för min personliga del icke hyst några tvivel om framför allt statsministerns inställning till det spörsmål, som jag tillät mig att framställa, men jag tror, att det skall bli till nytta i alla fall, att detta uttalande nu gjorts officiellt och blivit inskrivet i kammarens protokoll.

Herr von Heland: Herr talman! Jag instämmer med herr andre vice talmannen, att det är lyckligt, att debatten trots den känsliga frågan varit lugn, och jag uttrycker den förhoppningen, att jag icke för mycket skall irritera stämningen, även om jag måste framföra avvikande synpunkter mot en del av vad som sagts här.

Lagförslag ang. skyldighet att verkställa odling av sockerbetor. (Forts.)

Jag ber till en början att få ansluta mig till herr statsministern, när hans excellens säger, att samhällssolidariteten måste vara så stor, att bördorna skola bäras lika. Likaledes instämmer jag i excellensens påpekande, att det redan är många människor här i landet, som lida under trycket av den rådande krisen. Herr statsministern anförde vidare, att andra grupper än betodlarföreningens medlemmar godtagit principen, att man skall bära bördorna lika. Excellensen pekade på statstjänarna, som gått med på att de icke skola ha kompensation för hela prisstegringen, och de många arbetare, som beröras av ramavtalet, samt framhöll, att dessa stora arbetargrupper accepterat samma princip. Jag undrar dock, om denna jämförelse är så riktig. Jag är icke tillräckligt kompetent att med kalkyler dissekera, hur det ställer sig med de båda priserna på betor, 4 kronor 10 öre och 4 kronor 30 öre, men jag skall ändå be att få framhålla en del synpunkter beträffande prisnivån och arbetslönerna överhuvud taget, dels med anledning av excellensens generella resonemang angående prisnivån och dels med anledning av herr Strands anförande.

Är det verkligen jordbrukarna, som äro de minst solidariska i landet, och som mest fördyra konsumenternas budget? (Rop: Ja!) Om det händelsevis är någon, som säger »ja», begriper han icke frågan och kan icke frågan, och är det så, att han påstår, att han kan frågan och begriper den, bör han stiga upp och begära ordet och med siffror eller annat bevisa, att han har rätt. Det är nog så enkelt att bara komma med detta lösa påstående, att det är jordbrukarna som just nu äro de mest osolidariska men det går inte lika enkelt att bevisa. Jag skall nämna ett par siffror. Om vi utgå ifrån juli månad 1914 med bastalet 100 för levnadskostnadsindex, var den 1 januari 1941 index för livsmedel 180, bostad 202, bränsle och lyse 213, beklädnad 248, skatter 223 och övriga utgifter 214. Enligt dessa siffror ligger levnadskostnadsindex således lägst för livsmedel. Nu erkänner jag villigt, att denna livsmedelsindex icke är fullt tillförlitlig med hänsyn till att det finns en viss subvention på en del livsmedel, men, mina herrar, om man fortsätter att dissekera upp denna livsmedelsindex, kommer man till det resultatet, att höjningen av livsmedelsindex icke mest beror på jordbrukarna utan på att kostnaderna för mellanhänderna ha stigit så mycket.

Jag är vidare av den uppfattningen, att man icke kan anse, att allt är väl, om man avväger priser och löner med hänsyn till förhållandena omedelbart före kriget. Det vilja herrarna så ofta göra här, och jag har opponerat mig mot detta förut. En sådan avvägning blir orättvis, och man skapar enligt min mening därmed icke någon likställighet i bärandet av bördorna i samhället. Hur var det före kriget? Jag behöver bara nämna, att under högkonjunkturspurten ifrån mitten av år 1936 fram till april år 1937 undergick partiprisindex på nio månader en höjning med 17 procent eller, omräknat till helt år, med 20 procent. Det var således en rent inflationsartad prisstegring. Men samtidigt skulle jordbrukets prisnivå hållas nere på lägsta möjliga nivå, givetvis i samarbete mellan arbetar- och bondepartierna. Denna politik har ju utåt varit relativt tillfredsställande men i verkligheten lett till att jordbruket icke följde med i denna högkonjunktur utan hölls nere så mycket som möjligt. Jag vill då fråga: Är det under sådana förhållanden verkligen berättigat att alltid utgå från att man skall taga tiden omedelbart före kriget som basår och säga, att det är rättvist, om inkomsterna stiga procentuellt lika efter krigsutbrottet? Detta kan icke vara ett rättvist tillvägagångssätt.

Jag har velat säga detta särskilt med hänsyn till herr Strands påpekande. Herr Strand ansåg ju, att jordbrukarna icke heller före kriget buro de största bördorna. Jag har däremot den uppfattningen, att jordbrukarna före kriget

Lagförslag ang. skyldighet att verkställa odling av sockerbeter. (Forts.)
hade det sämst ställt och att det var detta som medförde flykten från landsbygden. Jag är däremot överens med herr Strand om att vi i framtiden och kanske mycket snart kunna komma i det läget, att jordbrukarna inte sitta i så säker ställning som man, relativt sett, måste säga att de göra nu, när gränserna äro avspärrade. Därför är det naturligtvis synnerligen önskvärt, att vi kunna bibehålla det goda samförståndet här i landet. Skola vi kunna upprätthålla detta, så måste också herrarna respektera våra sakskal och inte bara gå ut ifrån att herrarnas påståenden alltid äro de riktiga.

Jag hade dock i dag hoppats, att man inte skulle ha behövt diskutera prisfrågor och olika samhällsgruppers större eller mindre solidaritet mot samhället, icke minst därför att dylika diskussioner i samband med en sådan proposition som den föreliggande ju kunna åstadkomma otrevnad. Det är, som sagt, synnerligen önskvärt att vi bibehålla största möjliga samförstånd i landet.

För oss jordbrukare är det emellertid inte prisfrågan, som är irriterande i den föreliggande frågan, utan det är det förhållandet, att man vill genomföra en tvångslag av mycket otrevlig beskaffenhet. Herr Tjällgren frågade, om regeringen var beredd att genomföra en liknande lagstiftning för andra grupper, och herr Tjällgren har redan tackat excellensen för det svar han fick. Jag måste dock dröja något litet vid detta svar för att få det något mer utbenat. Excellensen sade, att om en annan organisation försätter oss i samma läge, som betodlarföreningen gjort, är regeringen beredd att vidtaga samma åtgärder, och därmed ansåg excellensen att han hade givit svar på frågan. Jag vill emellertid fortsätta denna fråga: Varför har man då inte börjat med sådana grupper, som enligt det allmänna omdömet redan under många år haft en, kan man säga, till och med oskäligen inkomst och hårt belastat konsumentgrupperna? Herr Strand m. fl. var inne på frågan om byggnadsarbetarna. Ja, om jag har förstått saken rätt, har man här i riksdagen sedan lång tid tillbaka ansett, att byggnadsarbetarna för hårt belastat allmänheten, och byggnadsverksamheten har ju stoppats upp på grund av förhållandena på byggnadsmarknaden. Hade det då inte varit berättigat att tidigare komma med en sådan här lagstiftning och att komma med en sådan lagstiftning för dem, som redan ha haft det bra i många år, i all synnerhet som ju byggnadsarbetarnas löner inte bara belasta konsumenternas budget utan byggnadsverksamheten även är en nyckelindustri för hela arbetsmarknaden? I det avseendet säger herr Strand, att det är en skillnad, eftersom byggnadsarbetarna försvara en ställning, som de redan ha, men betodlarna vilja ha en bättre ställning. Jag ber om ursäkt, men jag tycker att det är ett rätt egendomligt resonemang, ty om det är en viss kategori, som har en glänsande ställning i samhället, borde man inte då i första hand anskaffa lagen för dem, som ha tillskansat sig denna bättre ställning för länge sedan? Likställighet i samhället borde väl inte minst vara ett socialdemokratiskt önskemål.

Denna lag inger verkligen allvarliga betänkligheter. Särskilt gäller detta lagbestämmelsen om att vi skola tvingas till arbete med bötesskatt. Och då kommer jag med min andra fråga, vilken kanske inte är riktad till herr Strand men fastmera till hans excellens herr statsministern och alltså utgör en fortsättning på herr Tjällgrens fråga. Om regeringen är beredd att, därest, som herr statsministern sade, en annan organisation försätter landet i samma läge som betodlarföreningen gjort, komma med en liknande åtgärd, kommer denna åtgärd då att bli av samma beskaffenhet som den för betodlarna? Kommer man alltså, när det gäller byggnadsarbetarna, att föreslå en lag, som säger, att de äro skyldiga att arbeta för en viss lön, annars blir det böter? Det är just den formuleringen av lagen, som väcker indignation.

Nu säger man, att vi inte kunna undvara denna lag, ty om vi inte ha den, få

Lagförslag ang. skyldighet att verkställa odling av sockerbeter. (Forts.)
vi ingen sockerbetsodling. Därtill vill jag genmäla, att det ju i propositionen omnämnes en annan form, som man skulle kunna använda sig av, en form som inte skulle på samma sätt ha drabbat föreningsmännen inom jordbrukarkåren. Det är den formen, att man, liksom när det gäller veden eller vad som helst i landet för närvarande, kan använda sig av förfoganderättslagen. Hade förslaget alltså varit utformat på det sättet, att det hade inneburit likställighet inför lagen, då tror jag inte att jordbrukarna hade opponerat sig så emot denna lag. Men det är just den utformning, som lagen fått, som vi föreningsmän reagera på det kraftigaste emot.

Jag hoppas att kammarens ledamöter förstå denna reaktion och inse att den inte är beroende på att vi vilja vara osolidariska mot samhället.

Jordbrukarnas samtliga organisationer hava gått emot denna lag. Deras politiska organisation har genom bondeförbundets partimotion enhälligt gått emot denna lags handläggningssätt och dess utformning. R. L. F., den fackliga organisationen, har bestämt gått emot lagen, och dessutom har lantbruksförbundet, alltså vår ekonomiska organisation, också gått emot den. Lantbruksförbundets ordförande har redan tecknat under den motion, vari yrkas avslag å propositionen och när lantbruksförbundets organ, Jordbrukarnas Föreningsblad, kommer ut, få vi väl läsa om att det förbundet också äro emot denna lags utformning. Jag kan inte heller komma från den tanken, att handläggningssättet beträffande detta ärende är lindrigt sagt bedrövligt, och att lagens utformning måste möta den allra kraftigaste kritik från oss jordbrukare. Det är därför som jag omöjligen kan gå med på detta lagförslag trots min stora samförståndsvilja. Denna lag hotar nämligen enligt min mening föreningsrörelsens livsnerv.

Jag vill i detta samband ge en liten replik till herr Mannerskantz. Det är bedrövligt, om man, därför att man har en kontrovers med en av sina egna organisationer, nödvändigtvis skall föra detta till torgs här i riksdagens kamrar. Det finns andra platser, där herr Mannerskantz kan lufta sina känslor i det hänseendet. Men eftersom han har dragit upp jordbrukarnas olika inställning till frågan, kan jag också få beröra den.

Av propositionen har jag kunnat finna, att den enda närvarande jordbrukaren vid propositionens föredragning i konselj var statsrådet Domö. Detta ger mig anledning att fråga herr statsrådet, varför herr statsrådet har kunnat biträda propositionen med den utformning som den här fått, och om icke herr statsrådet är på det klara med att lagen just är ett angrepp på föreningslivets livsbetingelser samt om det inte hade varit lämpligare, därest man nu ville komma åt betodlarna, att man valt andra vägar som gälla för alla.

Till slut vill jag förklara, att jag instämmer med de jordbruksrepresentanter, som här ha betygat sin solidaritet mot samhället. Men jag måste vädja till majoritetspartiet att befordra denna solidaritet mot samhället genom att skapa likställighet inför lagen och rättvisa existensmöjligheter i vårt svenska samhälle.

Herr statsrådet **Bergquist**: Herr talman! Då jag står såsom kontrasignant å den proposition, som är föremål för riksdagens behandling, ber jag att få säga några ord med anledning av vad som anförts här under debatten.

Jag kan mycket väl förstå, att man hyser allvarliga betänkligheter emot denna lagstiftning. Det gäller ju att utsträcka lagstiftningen till ett helt nytt område, och det är självfallet att det måste vara mycket starka samhällsintressen, som göra sig gällande, för att en lagstiftning sådan som denna skall genomföras. Det är som alltid vid lagstiftning fråga om ett vägande mellan olika synpunkter, men enligt min mening är det här fråga om ett så starkt

Lagförslag ang. skyldighet att verkställa odling av sockerbeter. (Forts.)
samhällsintresse, som krävt framläggandet och genomförandet av denna lagstiftning, att andra hänsyn måste vika.

De erinringar, som gjorts emot det föreliggande förslaget, kunna indelas i två grupper. Den ena omfattar rent principiella betänkligheter mot en lagstiftning av denna art, under det att den andra gruppen av erinringar hänförs sig till att det föreligger så liten skillnad mellan de olika bud, som här finnas, att det inte varit tillräckligt skäl för att lägga fram lagstiftningen.

Vad beträffar den rent principiella frågan har jag inte några allvarligare betänkligheter emot en lagstiftning som denna i en tid då det verkligen kräves att samhället hävdar sin auktoritet, när enskilda intressen hota att skada betydelsefulla samhällsintressen. Man behöver bara tänka på hur man skulle ha ställt sig, om betodlarna hade vidhållit det pris, som de först krävde inför medlingskommissionen, nämligen ett pris av 5 kronor 25 öre för deciton. Detta pris var ju inte något bluffbud, utan det var ett bud, som betodlarna grundade på noggranna kalkyler och beräkningar angående produktionskostnader och med beräkning av riskmarginal och dylikt. Om betodlarna hade fasthållit vid detta pris å 5 kronor 25 öre och man samtidigt genom opartisk undersökning kunnat konstatera, att det inte i någon mån svarade emot de ökade produktionskostnaderna, skulle även då de herrar, vilka nu ha varit tveksamma om det principiellt riktiga i denna lagstiftning, ha sagt, att samhället icke får genom en lagstiftning hävda sin auktoritet och tvinga fram en odling? Jag tror icke att det skulle ha varit många, som i den situationen hade sagt, att vi icke få tillgripa sådana medel som detta. Där måste väl i varje fall de principiella betänkligheterna ha måst försvinna.

Nu säger man, att den situationen icke föreligger — det är bara en skillnad i pris mellan 4 kronor 30 öre och 4 kronor 10 öre, alltså 20 öre. Enligt min mening är det här alls icke fråga om, huruvida det skall vara ett pris 20 öre mer eller mindre för betorna eller ett och ett halvt öre mer eller mindre för sockret, utan det gäller en helt annan fråga, nämligen den, om en samhällsgrupp *med stöd av statsmakterna* skall kunna tillföra sig själv full kompensation och väl det, samtidigt som man faktiskt har förmenat andra samhällsgrupper att få full gottgörelse för stegrade kostnader. Det är detta som är det avgörande i ställningstagandet till denna fråga.

Enligt min mening äro de skäl, som här ha anförts emot att överhuvud taget lägga fram en lagstiftning sådan som denna, icke bärande. Jag anser i likhet med vad statsministern tidigare här utvecklat, att man i en tid som denna måste hävda samhällets auktoritet gentemot enskilda, och jag tyckte, att herr förste vice talmannen använde onödigt hårda tonfall, då han framhöll, att det var något skrämmande däri, att en sådan lagstiftning lägges fram här, där vi dock ha frihetens stamort på jorden. Jag vill minnas, att herr förste vice talmannen också talade om, att det är diktaturen, som kastar sin skugga här. Det är enligt min mening fullkomligt onödigt att försöka klistra en sådan etikett på detta lagförslag. Vad som här framlagts och som jag hoppas genomföres också är något, som helt faller inom ramen för en demokratisk stats handlande. Även en demokratisk stat måste i en tid som denna hävda sig gentemot gruppintressen, som visa sig inte stå i överensstämmelse med samhällets intressen. Det är vad jag ville säga i själva principfrågan.

Vi ha vidare under debatten kommit in på frågan om utformningen av denna lagstiftning; herr von Heland uppehöll sig särskilt därvid och inriktade sin kritik mest på att lagstiftningen hade fått en sådan form att den utgjorde ett mycket allvarligt angrepp på och ingrepp i föreningsrätten.

Herr von Heland rekommenderade, om jag fattade honom rätt, att man i stället skulle ha gått fram med förfoganderättslagen, och det har även av

Lagförslag ang. skyldighet att verkställa odling av sockerbetor. (Forts.)
någon tidigare talare här berörts, att man skulle kunna ha använt denna lag i stället. Såsom framgår av propositionen, ha vi vid övervägandet av vilken utväg man skulle använda även övervägt lämpligheten att tillgripa förfoganderättslagen. Det har framhållits i propositionen, att det skulle vara en mycket svårhanterlig åtgärd att använda förfoganderättslagen, och enligt min mening skulle det ha inneburit ett ännu djupare ingrepp emot jordbrukarna, om man tillgripit denna lagstiftning. Man skulle då helt berövat dem rätten att förfoga över viss jord, och i stället för deras egen arbetskraft kanske satt dit främmande arbetskraft. Detta kan inte enligt min mening vara något, som ur jordbrukarnas synpunkt är mera önskvärt än en sådan här lagstiftning.

Den andra allvarliga invändning, som herr von Heland hade, gällde tydligen den bestämmelse i 2 § lagförslaget, som säger, att om någon, som är skyldig att odla sockerbetor, genom anslutning till organisation eller eljest ingått särskild förbindelse, skall en sådan förbindelse vara ogiltig. Man anser detta vara ett grundskott emot föreningsrätten. Det är emellertid nödvändigt, om man direkt vill ålägga jordbrukarna att odla sockerbetor, att taga med en sådan bestämmelse i lagen. Man kan nämligen inte tänka sig, att statsmakterna skulle sätta sig själva i en fullkomligt ohållbar situation genom att inte ha med denna bestämmelse. Å ena sidan ålägger man genom lag jordbrukarna att odla betor och föreskriver, att, om de inte göra det, drabbas de av bötesstraff. Samtidigt skulle, å andra sidan, gälla föreningsstadgar, där det finns bestämmelse om att den, som i strid med föreningens föreskrifter odlar betor, drabbas av en viss vitespåföljd. Dessa två bestämmelser kunna inte stå emot varandra, ty då skulle man teoretiskt kunna tänka sig, att jordbrukarna skulle ha att välja mellan, huruvida de skulle betala böter till staten eller betala vite till sin organisation. Det är en alldeles självfallen sak, att i och med att man inför en bestämmelse med straffsanktion om skyldighet att odla betor, måste på ett eller annat sätt denna förpliktelse gentemot organisationen sättas ur kraft. Det kan diskuteras, huruvida det är direkt nödvändigt att genom lagstiftning sätta en sådan här klausul ur kraft, eller om den inte träder ur kraft alldeles automatiskt, men det är inte något som kan vara av betydelse i detta hänseende. Enligt min mening måste man således, om man överhuvud taget går den föreslagna vägen, konstruera lagstiftningen på det vis som den här är upplagd. Man kan naturligtvis även tänka sig en del andra vägar. Man skulle kunna tänka sig, att man ålade organisationen direkt att sörja för att en sockerbetsodling i viss omfattning komme till stånd och att man stadgade, att, om icke organisationen såge till att detta skedde, denna skulle drabbas av vitespåföljd eller, om man ville gå ännu längre, att styrelseledamöterna i organisationen skulle drabbas av allvarliga straffsanktioner. Det är en väg som enligt min mening ingalunda är bättre än den, som här är föreslagen. Och man får komma ihåg, att om nu statsmakterna funnit nödvändigt att tillgripa denna väg, så innebär det icke, att statsmakterna i någon mån underkänna föreningsrätten. Det innebär endast, att statsmakterna i det nuvarande allvarliga läget ha funnit, att de för att få lagstiftningen effektiv, måste se till att de hinder, som kunna stå i vägen för lagstiftningens effektivitet, undanröjas. Det är därför som lagstiftningen har fått denna utformning, och jag tror inte att lagstiftningen behöver medföra några allvarliga vådor för föreningsrätten.

Jag har för min del, efter övervägande av de olika omständigheterna, inte tvekat att gå denna väg. Jag har inte någon anledning att svara för statsrådet Domö, men jag skulle tro, att han delar min uppfattning om lagens utformning. Jag har i varje fall icke hyst någon tvekan att underteckna den förevarande propositionen.

Lagförslag ang. skyldighet att verkställa odling av sockerbetor. (Forts.)

Herr von Heland: Herr statsrådet Bergquist ansåg, att förfoganderättslagen skulle medföra större ingrepp än den nu föreslagna lagen. Jag är inte av samma uppfattning, utan jag har motsatt uppfattning. Dessutom anser jag, att ett användande av förfoganderättslagen skulle medföra likställighet inför lagen, eftersom den lagen gäller samtliga här i vårt land.

Dessutom omtalade ju statsrådet Bergquist i likhet med vad som står i propositionen att det skulle bli besvärligare att använda förfoganderättslagen för betanskaftningen. Ja, det är jag fullt övertygad om att det skulle bli, men ett användande av förfoganderättslagen skulle medföra den fördelen, att staten dessutom skulle få en försöksgård. Man tvistar ju om, vilka priser som äro de skäligen, men vid en sådan försöksgård skulle man också kunna få reda på de verkliga produktionskostnaderna och det skulle i det fallet vara lärorikt för kammarledamöterna och kanske även för regeringen, som nu har varit så säker på att fyra kronor 10 öre är det riktiga priset!

Herr statsrådet Bergquist: Herr talman! Herr von Heland anser tydligen, att det vore en fördel för oss, om vi finge göra en försöksodling och se hur det lönade sig. Jag kan tillfredsställa herr von Heland med att säga, att det finns möjlighet att tillgripa även förfoganderättslagen, därest en odlare tredskas och inte vill odla betor, så att vi berövas inte genom den nu föreslagna lagstiftningen denna möjlighet att få en försöksodling där nere i Skåne!

Herr von Heland: Har man endast dessa två lagar att välja på, vill jag rekommendera att man använder förfoganderättslagen, så att man får visshet i prisfrågorna.

Herr Andersson, Alfred: Herr talman! Det har i denna debatt hittills endast hörts röster från det större jordbrukets sida. Jag känner det som en plikt att också inför kammaren deklarerera, hur jag som småbrukare ser på denna fråga. Om det nu vore så att betodlingens lönsamhet endast skulle bedömas efter det antal blanka kronor som man får från fabriken, när man har levererat betorna, skulle jag vara den förste att säga, att priset 4 kronor 30 öre också var för lågt. Man har nämligen på flera håll såväl i utskottet som här i kammaren med siffror och kalkyler sökt bevisa, att sockerbetsodlingen skulle vara olönsam. Om man vill göra anspråk på att en kalkyl skall tillmätas helt och fullt värde i bevisföringen, är det emellertid enligt min mening nödvändigt att ta med alla de moment i denna kalkyl som äro förknippade med sakfrågan. Det är i detta avseende som det brister i kalkylerna och på grund därav blir hela bevisföringen vilseledande.

Jag hade väntat mig, att herr Bondeson, som alltid har uppträtt som den sakliga och kunniga mannen på jordbrukets område, med några ord också här skulle ha berört en del av de moment, som ha utelämnats i kalkylerna, t. ex. en sådan sak som betblastens värde. Man har endast nöjt sig med att tala om antalet foderenheter. Men betblasten spelar en ganska väsentlig roll för jordbruket, främst då det gäller mjölkproduktionen under den tid på hösten, då det finns tillgång till sockerbetsblast. Jag skall inte bedöma denna sakurandra synpunkter än min egen och de erfarenheter jag vunnit under de tjugu—tjugufem år jag varit betodlare. Jag har alltid brukat gå så till väga, att jag slopat hälften av kraftfodergivan, och ändå får jag en ökning av mjölken såväl kvantitativt som kvalitativt. Detta är enligt min mening ett värdefullt tillskott i den enskildes ekonomi, som måste räknas sockerbetsodlingen till godo. Vidare borde det också ha sagts någonting om den skörd, vi året efter erhålla på den areal, där vi odlat sockerbetor. Den är också ett värdefullt tillskott,

Lagförslag ang. skyldighet att verkställa odling av sockerbeter. (Forts.)
ty man får där den bästa skörden till billigaste pris. Denna skörd kostar nämligen ingenting annat än själva brukningskostnaden för jorden: sådd och skörd. Man behöver icke offra ett enda öre på konstgödning för denna skörd. Man borde också ha sagt någonting om den fördel som ligger däri att man tack vare sockerbetsodlingen har en ganska utsträckt rotfruktsodling. För min egen del får jag därigenom två skiften rotfrukter, som bli rengjorda från ogräs. Om jag inte hade sockerbetsodlingen, skulle jag inte kunna ha så stor rotfruktsodling, ty jag skulle inte kunna konsumera skörden och att sälja den skulle inte vara lönande. Men sockerbetsodlingen betyder för mig, att jag inte behöver ha något öppet trädesbruk under sommaren för att därigenom bekämpa ogräset. Jag kan här i stället varje år så in detta fält till grönfoder, vilket ger mig grönfoderbete åt korna i ungefär sex veckor. Detta är ju också ett tillskott till sockerbetsodlingens favör.

Jag skall inte i vidare mån gå in på de kalkyler som gjorts här, ehuru jag har mycket starka skäl att säga att de äro hållna i överkant. Man har t. ex. på ett ställe sagt, att traktor användningen får till två tredjedelar hänföras till sockerbetsodlingen. Detta är icke med verkligheten överensstämmande. Man kommer sanningen närmare, om man säger att en tredjedel av traktorbruket kan tillskrivas sockerbetsodlingen. Man behöver inte vara betodlare för att kunna konstatera detta och inte heller vara innehavare av en traktor. Jag har kunnat konstatera i min hemort, att man sätter i gång traktorn redan första dagen man börjar vårbruket för alla grödor och använder den hela hösten för att bereda jorden till höstsådden, och kalkylen är alltså alldeles missvisande på den punkten. Men jag skall inte bestrida, att man från de större jordbrukarnas sida kan tala om större driftskostnader än för de mindre, ty det ligger ju i sakens natur, att om man har ett skifte på 25—30 tunnland, har man från centrum av detta skifte ett bra stycke fram till farbar väg. Detta blir mera tidskrävande, det kräver helt säkert större slitningskostnader o. s. v. En mindre jordbrukare, som har ett skifte sockerbeter på ett tunnland eller något sådant, har ju bara en liten bit fram till farbar väg, och då bli kostnaderna något mindre.

När man nu gör dessa generella påståenden, att betodlingen icke skulle vara lönande, då anser jag det vara min plikt att säga hur jag har det, och så har nog ungefär alla de mindre sockerbetsodlarna. Jag har odlat 3.5 tunnland sockerbeter rätt många år. Av dessa bortackorderar jag 1.5 tunnland; de två tunnlandens köter jag själv med eget folk, och det antal anställda jag har måste jag ha, även om jag inte dreve sockerbetsodling. Genom sockerbetsodlingen utnyttjar jag alltså min arbetskraft bättre, och jag sparar sålunda in särskild arbetskostnad för skötseln av dessa två tunnland, och får därigenom ett tillskott till den lön jag ändå måste betala.

Man måste därför se på denna fråga i hela dess vidd och icke endast ur storbrukaresynpunkt. Om jag emellertid skulle säga ett par ord om dem som sköta sin betodling helt och hållet själva utan lejd arbetskraft, så är det alldeles klart att det är en synnerlig fördel för dem att få odla sockerbeter. Jag har bevis på det ifrån min egen ort, och jag har hört många tacksägelser för att jag rått småbrukare att bli sockerbetsodlare.

Jag skall, herr talman, inte bli långgrandig. Jag har fått en påminnelse om att kammaren är glest besatt. Man vill resa hem, och jag skall inte onödigtvis förhindra detta. Jag vill bara till sist säga, att om man vill räkna rätt och göra en öppen och ärlig bekännelse om hur det ligger till, måste man säga, att 4 kronor 10 öre är ett bra pris. Herr Bondeson kommer nog att ge mig rätt i det, om han också inte gör det här i kammaren, så gör han det kanhända i korridoren. Det skulle inte falla mig in att här omnämna, vad de delegater yttrade, som voro uppe i utskottet på besök häromdagen — det skulle vara ojust att göra

Lagförslag ang. skyldighet att verkställa odling av sockerbetor. (Forts.)
det — men den stämning som dessa fyra tillkännagåvo var för mig så pass tydlig och klar, att jag kunde säga till mig själv: vi äro på samma linje ifråga om det betpris som här har erbjudits, detta med hänsyn till tidsläget, och den prispolitik som under senare tid har förts här i landet.

Till sist, herr talman, skulle jag endast vilja tillägga att man kan inte bedöma denna speciella odling isolerat i en kristid, den måste ses och bedömas som ett led i det stora sammanhanget. Jag måste säga, att jag blev förvånad, när jag fick höra, att betodlarna icke togo det erbjudna priset, ty det krav som ställes därifrån kommer från den grupp av Sveriges jordbrukare, där man säkerligen icke har det sämst ställt. Och om man vill vara uppriktig, så måste man nog säga, att det är oklokt att spänna bågen för högt, ty det skulle lätt kunna tydas som att en grupp av en kår ville passa på tillfället att tillförsäkra sig fördelar, som det icke skulle varit möjligt att erhålla under normala förhållanden. Jag skall inte nu gå in på det resultat, 1940 års skörd gav mig; det har jag gjort redan en gång tidigare och kan alltså hänvisa till protokollet. Men jag har fått så många uppgifter från skilda håll, där man säger precis på samma sätt, att 1940 års skörderesultat har givit oss mer än 1939 års, tack vare den prispolitik som har förts.

Till sist vill jag bara säga ett erkänslans ord till herr Mannerskantz, att jag helt och hållet delar den uppfattning han har om R. L. F. och dess inställning till denna fråga.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr **Johansson, Johan Bernhard:** Herr talman! Jag skall icke taga tiden länge i anspråk, då det redan sagts så mycket i denna fråga. Jag skall ärligt bekänna, att då jag gick till detta plenum, var jag från början ytterst tveksam om lämpligheten av att genomföra den ifrågavarande lagstiftningen och närmast böjd för att rösta avslag, men det har under överläggningen förekommit två moment, som göra att man måste justera sin uppfattning i mera positiv riktning till förmån för den kungl. propositionen.

Jag instämmer till fullo i de uttalanden som ha gjorts, att man icke bör tillgripa en tvångslagstiftning på detta område annat än i yttersta nödfall. En sådan tvångslagstiftning alstrar misstro, missnöje och missmod, den har ogynnsamma återverkningar på många andra områden, och den stimulerar icke till den produktion och den produktionsökning, som man i detta avseende så gärna önskar. Vår folkförsörjning och inte minst vår livsmedelsförsörjning äro på många områden i hög grad beroende på det enskilda intresset och den goda anda som måste förefinnas för att nå goda resultat för oss alla. Vad sockerbetsodlingen beträffar, är ju socker en viktig beståndsdel i vår folkförsörjning, och om man kan få upp odlingen inte bara till 75 procent utan helst till minst 100 procent, är sockret också ett ytterst värdefullt bytesmedel, när det gäller att förhandla med andra länder i fråga om utbyte av varor. Det är därför, det ur många synpunkter hade varit så önskvärt, om en frivillig överenskommelse hade kunnat träffas, och det är alldeles riktigt, då det har anmärkts, att bestämmelserna i den föreliggande 2 § äro ett ingrepp i jordbrukarnas ekonomiska föreningsrörelse, en föreningsrörelse som de senare åren på ett erkännansvärt sätt vuxit fram och i många avseenden också uppmuntrats av statsmakterna.

Det har varit många enskilda samtal under de tre dagar som gått sedan propositionen avlämnades, och man har frågat sig man och man emellan, om det inte hade varit möjligt att undvika denna åtgärd, om man inte hade kunnat bedriva ytterligare förhandlingar och göra detta på ett sätt som hade kunnat ge ett önskvärt resultat. Det har också rätt en undran, var jordbruksministern

Lagförslag ang. skyldighet att verkställa odling av sockerbetar. (Forts.)

Pehrsson-Bramstorp har stått i frågan. Särskilt har man frågat sig, vad hans ståndpunkt innebar vid tidpunkten för konseljbeslutet för den kungl. propositionens avlämnande, då han ju som bekant icke deltog utan en annan föredragande trädde till. När det gäller en så viktig jordbruksfråga som den förevarande, så kan man ju tillåta sig att säga, att landets jordbrukare hade haft rätt att fordra, att han hade sagt sin mening vid den tidpunkten. Visserligen har han angivit sin mening såsom föredragande vid remissen till lagrådet, men den omständigheten att han icke deltog i konseljen vid propositionens avlämnande har ju varit föremål för mycken undran och många gissningar om orsaken. Nu lär, efter vad jag alldeles nyss hört muntligen, herr Pehrsson-Bramstorp ha skingrat på dimman och i andra kammaren enligt uppgift yrkat bifall till den kungl. propositionen. Herr von Heland frågade nyss statsrådet Domö, hur statsrådet, som stod antecknad som närvarande vid konseljen, hade kunnat intaga en sådan ståndpunkt i den föreliggande frågan som han gjort. Efter jordbruksministerns yttrande nyss i andra kammaren vill jag rekommendera herr von Heland att rikta den frågan till sin egen partichef, statsrådet Pehrsson-Bramstorp.

Det förefaller uppenbart, att läget har blivit skärpt och att prestigesympunkter å ömse sidor ha kopplats in. En sak som jag inte kan förbigå är den motion, som i anledning av propositionen har väckts i båda kamrarna från bondeförbundshåll, den motion som i första kammaren har nr 200 och som avlämnades samtidigt med den kungl. propositionen och i vilken motion det hemställas att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t förorda ett pris av 4 kronor 30 öre eller sålunda det pris som betodlareföreningen på en nyligen hållen stämma har stannat för. Nu ser jag ju att reservanterna i jordbruksutskottet ha släppt denna del av motionen, men jag kan inte underlåta att beteckna det såsom mycket olämpligt, att motionärerna offentligt i det föreliggande förhandlingsläget i den ställning de liksom vi alla här ha som statens representanter träda in med ett yrkande, som accepterar motpartens ståndpunkt. Jag har velat säga detta därför att jag icke kunnat finna annat än att denna motion har långt ifrån gagnat utan snarare skadat betodlarnas sak.

Jag skall icke upptaga tiden längre. Jag sade nyss, att jag var ytterst tveksam i början men att det är två saker under överläggningen, som ha gjort att jag för min del måste rekommendera att biträda förslaget. Den ena är det meddelande, som jordbruksutskottets ordförande i början av debatten lämnade, att betodlareföreningen i dag förkastat ett förslag om 4 kronor 20 öre. Det synes mig vara ett moment, som man inte kan komma förbi vid avgörandet. Det andra momentet var hans excellens statsministerns mycket bestämda förklaring, att där det skulle kunna ifrågakomma, att andra grupper eller organisationer icke beaktade samhällsintresset, så vore han och regeringen beredda till ingripanden även i dylika fall. Dessa båda omständigheter ha för mig undanröjt tveksamheten, och i den situation, i vilken vi nu befinna oss, kan jag icke annat än rekommendera, att kammaren med så stor majoritet som möjligt måtte giva eftertryck åt statsministerns förklaring dels för den händelse det skulle uppkomma ett liknande fall, dels såsom en uttrycklig bekräftelse på att situationen nu blivit sådan, att denna lagstiftning måste genomföras.

Jag har därför kommit till det resultatet, att jag tillåter mig rekommendera kammaren att godtaga den av jordbruksutskottet tillstyrkta propositionen.

Herr förste vice talmannen erhöll nu ordet för kort gemmäle och anförde: Den närmast föregående ärade talaren gjorde anmärkning mot mig m. fl., som framlämnat en motion i denna fråga, och han anmärkte särskilt på att vi hade tagit detta initiativ som statens representanter. Som jag fattar saken, bör emel-

Lagförslag ang. skyldighet att verkställa odling av sockerbetor. (Forts.)
Iertid herr J. B. Johansson i Fredrikslund anse sig som svenska folkets representant och alltså såsom valmännens representant och i denna egenskap söka bidra till den bästa lösningen av den föreliggande frågan. Även staten torde därigenom i längden bli bäst betjänt.

Herr Larsson, Sam: Herr talman! I likhet med flera föregående talare, jag tror jag kan säga nästan alla talare i denna debatt, finner jag det mycket naturligt, att man hyst och alltjämt hyser betänkligheter mot detta förslag till tvångslagstiftning. Det är någonting nytt och någonting ur många synpunkter motbjudande, att man skall tvinga en grupp av näringsidkare att bedriva visst arbete. Därför hade det utan tvivel varit önskvärt, såsom många här framhållit, om man hade kunnat erhålla en uppgörelse utan en sådan tvångslagstiftning.

Av ett par talare från bondeförbundet, t. ex. av herr von Heland, har det sagts, att handläggningen av dessa förhandlingar har varit bedrövlig, och herr förste vice talmannen sade i upprepade vändningar, att det borde ha funnits och hade funnits förutsättningar för att komma överens med betodlarna. I fråga om handläggningen av ärendet må det väl vara tillåtet att säga, att såvitt jag har mig bekant har handläggningen från regeringens sida skötts av bondeförbundets egen partichef. Det är han som haft hand om dessa förhandlingar, och om handläggningen varit bedrövlig, drabbar väl ansvaret honom, i den mån det inte faller enbart på betodlarna, vilket jag inte kan säga någonting om. Men jag skulle vilja tro, såsom redan hans excellens statsministern framhöll, att förhållandet är, att betodlarna genom överdrivna anspråk själva ha försatt sig i den tvångssituation, som här föreligger.

Herr förste vice talmannen sade i sitt första anförande, att det hade funnits möjligheter att komma till ett pris mellan 4.30 och 4.10 kronor. Nu meddelades för en stund sedan av jordbruksutskottets ordförande, att även ett sådant medelpris, som dock staten aldrig erbjudit, hade avslagits av betodlarnas stämma i dag, nämligen 4.20 kronor, således ett pris som ligger alldeles mitt emellan de båda pris som det här råder strid om.

Jag skall inte uppehålla mig vid detta. Det tjänar ju ingenting till att försöka finna felet, var det nu än kan ligga. Som läget nu är, instämmer jag helt med herr J. B. Johansson i hans uttalande, att det nu inte gärna kan finnas något annat att göra och inte heller bör finnas någon annan väg för riksdagen att gå än att bifalla jordbruksutskottets förslag. Läget är utan tvivel nu så allvarligt, att enskilda medborgargrupper icke få diktera statsmakternas ställning i en ömtålig situation.

I full anslutning till de mycket klara och bestämda uttalanden, som vid debattens början gjordes av hans excellens statsministern, ber jag för min del att få yrka bifall till jordbruksutskottets förslag.

Herr Bondeson: Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten, men jag nödgas bemöta herr Åkerberg, som vill bestrida, att Sverige har det billigaste sockret i världen. Jag har framför mig propositionen nr 189 angående reglering av sockernäringen i riket av den 21 mars 1940. Där står på sid. 10: »Liksom i tidigare års propositioner i sockerfrågan torde nu få meddelas vissa, från svenska sockerfabriksaktiebolaget införskaffade uppgifter rörande detaljpriset i svenskt mynt per kilogram strösocker i olika europeiska länder, därvid uppgifterna avse den senaste tidpunkt — den 1 oktober 1938 — för vilken samlade officiella siffror härom föreligga.» Sedan angivas prisen i öre per kilogram. Sverige ståtar med det lägsta priset: 39 öre, därefter kommer Danmark med 41, så Schweiz med 42. Jag hoppar sedan över åtskilliga län-

Lagförslag ang. skyldighet att verkställa odling av sockerbetor. (Forts.)
 der. I Tyskland är priset 1 krona 23 öre, och sist kommer Ryssland med 2 kronor 24 öre. Denna proposition torde tala sanning, och vad jag tidigare sagt, att Sverige har det billigaste sockret i världen, är alltså riktigt.

Jag vill också säga till herr Åkerberg, att inte hela sockerbetsodlingen sker i Skåne. Vi ha 85 procent av den, men de övriga 15 procenten ligga utanför Skåne.

Det har talats om försöksgårdar och om kalkyler. Jag vill emellertid framhålla, att det enligt vad jag vet icke är några luftkalkyler, betodlarna presterat, då de sagt vilket pris de önska, ty det material, som ligger till grund för dessa kalkyler, vilar på ett stort antal av bokslut.

Till herr Andersson i Bussjö skall jag säga, att man i dessa kalkyler icke enbart tagit med den blanka krona, man får från sockerbolaget, som han uttryckte sig, utan har här även inräknats värdet av betmassa, betblast o. s. v., och på utgiftssidan har man säkerligen inte glömt bort att räkna med vare sig stallgödsel, konstgödsel eller annat. Kalkylerna vila på verkliga uppgifter och äro icke huggna ur luften. Vi ha inte kommit hit för att diskutera växtföljder, som herr Andersson gjorde, men jag skulle vilja ge honom det rådet, att om han odlar sockerbetor, skall han inte glömma att ge den efterföljande grödan en liten övergödsling med kväve; det blir han rikare på.

Herr talmannen hemställde nu, huruvida kammaren ville besluta att omedelbart företaga ifrågavarande, endast en gång bordlagda ärende till avgörande.

Härtill svarades ja.

Sedan överläggningen härefter förklarats slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den av herrar Tjällgren och Gustafson i Vimmerby vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Tjällgren* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 24, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herrar Tjällgren och Gustafson i Vimmerby vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *von Heland* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnes vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Lagförslag ang. skyldighet att verkställa odling av sockerbeter. (Forts.)

Ja — 95;

Nej — 18.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Anmäldes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 157, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående skyldighet att i vissa fall verkställa odling av sockerbeter.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställanden i utlåtande nr 24 bifölles även av andra kammaren.

Herr statsrådet *Bergquist* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 189, angående vissa spörsmål rörande kustartilleriets ställning i försvarsorganisationen; och

nr 190, angående anslag för budgetåret 1941/42 till den militärmeteorologiska informationstjänsten.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner hänvisades dessa, nr 186 och 188 till jordbruksutskottet samt nr 187, 189 och 190 till statsutskottet.

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren ville besluta, att tiden för väckande av motioner i anledning av de i dag avlämnade kungl. propositionerna nr 186—190 skall med hänsyn till infallande helg utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter 20 dagar från propositionernas avlämnande.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Herr *Söderqvist* avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående värtjänstutbildning för skolungdom.

Motionen hänvisades till statsutskottet.

På framställning av herr talmannen medgav kammaren, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5.05 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.